

प्रचण्डलाई बन्दुकको तलतल

काठमाडौं - माओवादी केन्द्रका अध्यक्ष प्रचण्डलाई बन्दुकको तलतल जागेको देखिन्छ । जति गरे पनि एमाले-कांग्रेस गठबन्धन तोड्न नसकेपछि उनको सवरको बाँध फुटेर यस्तो प्रतिक्रिया आएको विश्लेषण हुँदैछ ।

पृष्ठभूमि भने का छन- अहिले माओवादीहरुसँग बन्दुक नभएकोले प्रचार संयन्त्रमार्फत नै बुर्जुवाहरुसँगको लडाईं लड्नुपर्ने बाध्यता रहेको छ । राजधानीमा आयोजित एक कार्यक्रममा प्रचण्डले माओवादीसँग बन्दुक नभएको र अहिले बन्दुक चलाएर अगाडि जाने परिस्थिति पनि नभएको बताएका हुन् । उनले संसार संयन्त्रमार्फत नै वैदेशिक प्रतिक्रियावाद, देशभित्रका सबै यथार्थवादीवादीसँग र प्रतिगामी पद्धतिका विरुद्ध लड्न आवश्यक छ भनेर कार्यकर्ता उचालेका छन् ।

निर्णय गर्ने सामर्थ्य जरूरी छ

नेकपाका महासचिव नेत्रबिक्रम चन्द 'विजय'ले नेपाली राजनीतिक आन्दोलनमा नेपालमै निर्णय गर्नसक्ने सामर्थ्यको आवश्यकता छ भनेका छन् । शासक वर्गले महत्वाकांक्षा र मनोवृत्ति सबैमा देखिन्छ, तर नागरिकलाई कसरी सुख र शान्ति दिने भन्ने सोच कसैमा देखिन्छ भन्दै विजयले भनेका छन्- देशभित्र अस्थिरता छ भन्ने सबैले अनुभव गरेका छन्, तर स्थिरताको आधार तयार पार्न राष्ट्रिय सहमति नै बन्न सकेको अवस्था छैन । देशको निर्णय देशभित्रै गर्नसक्ने र देशको व्यवस्थाको बारेमा निर्णय लिनसक्ने सामर्थ्य नेपाली राजनीतिक आन्दोलनमा छैन, भन्ने उनले बताएका छन् ।

समान अन्तरधुमिल समान हो, देशमा केहीकत राष्ट्रियता निर्माण गर्न अत्यन्तै जरूरी रहेको छ । बहुदलमा विदेशीकै नक्कल, जनआन्दोलनपछि सबिधान लेखनमा पनि विदेशीकै नक्कल, जनता विवश । विदेशीका घर-घर घाउनुपर्ने स्थिति निर्माण भएको छ । राष्ट्र निर्माणको आधार नै छैन । सरकारको निर्णय बाइल्याण्डमा हुनु भन्दा लज्जास्पद कुरा के हो ? विजयले गणतन्त्रको तस्वीर देखाउँदैएका छन् ।

चित्रबहादुरले देखाएको देशको चित्र

चित्रबहादुर केसी सघीयताका सुरुदेखि का विरोधी हुन् । सघीयताको व्यवस्था खर्चा छ, मुलुकले धान्न सक्दैन भन्ने उनको विचारमा आज मुलुकबासी एक हुनुपरेको अवस्था छ । मुलुकमा भट्टाचार बढेको कारण गणतान्त्रिक व्यवस्थापति कालो बादल मडारिएको निष्कर्ष निकालेका छन् राजमोका अध्यक्ष चित्रबहादुर केसीले । केसीको समर्थनभित्रबाट आएको ताजा अभिव्यक्ति छ- भट्टाचार चरम चुलीमा पुग्यो, गणतन्त्रवादी दलहरू भट्टाचारमा लिप्त भएका छन् । मुलुकमा भट्टाचार बढेको कारण लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक व्यवस्थापति कालो बादल मडारिन पुगेको हो । मुलुक र व्यवस्था जोगाउने हो भने आम नागरिक सचेत हुन आवश्यक छ । तर यथार्थ के छ भने आमनागरिक सडकमा विरोध बोल्न थालेका छन् । एउटा विमानस्थल बनाउँदा १० अर्ब लुट्ने, जताततै भट्टाचार भट्टाचार, शिक्षकको समस्या त्यस्तै छ । यही कारण गणतन्त्र, लोकतन्त्र र धर्म निरपेक्षतामाथि कालो बादल मडारिएको हो ।

कांग्रेसकी सहकारी ठग सांसद

नेपाली कांग्रेसकी सांसद माया राईमाथि कालिमाटीस्थित स्थानियस्थी चर्च तथा भ्रष्टाचार सहकारी संस्थाको रकम अपचयन गरेको आरोप लाग्यो, पक्राउ परेन । उनलाई अदालतले तीन दिन हिरासतमा राख्न अनुमति दिएको छ । उनको वयाले लहरो ताव्ना कुन कुन पछिरे जाने हो भन्ने प्रश्न त छँदैछ, अन्य सहकारी अपचयनकर्ताहरुमाथि पनि पक्राउ र छानविन तेज हुनसक्ने भनिँदैछ ।

हुन त मुख्य आरोपी, सबैभन्दा बढी सहकारीको रकम अपचयनकर्ता जीवी राईलाई राज्य पक्राउ गर्न सकेको छैन अथवा पक्राउ गर्न चाहेको छैन । रवि लामिछानेमाथि अनेक मुद्दा लागेका छन् र धरोटीको विषयसमेत अदालतमा विचाराधीन अवस्थामा छ । यथार्थमा सहकारीको रकम अपचयनकर्ताहरुमा एमाले, कांग्रेस र माओवादीकै नेता र तिनका परिवार बढी डाँफेका, आरोपित रहेका छन् । तर राजनीतिक प्रतिपक्ष साजकै लागि पनि रवि लामिछानेजस्ताको राजनीतिक जीवन नै समाप्त पारिदिने साजिस पनि देखिँदैछ ।

सानादेखि ठूला सहकारीका वचतकर्ताहरु भर्कामा छन् । राज्यको कानुन कमजोर देखिन्छ, कुनै निकायले जिम्मेवारी नलिँदा भुईँमान्छे पीडित भएका छन् ।

शिक्षक पद्धतिविरुद्ध उभिए भने

हरेक ठूला दलमा आवद्ध शिक्षकले पेशागत हक र हित माग्दा गणतान्त्रिक सरकारले लाठी बजायो, दमन गर्यो । चारहप्तासम्म शिक्षकको माग सुनेको चाहैन । शिक्षकलाई सडकमा तमासा देखाउने, नाच्ने भनेर अपमान गर्यो । ०९३, ०९४, ०९८ मा यिनै ठूला दलले शिक्षकका माग पूरा गर्न प्रतिबद्धता जनाएका थिए, सहमति गरेका थिए, ०८२ मा आएर शिक्षक आवद्ध दलहरूले नै शिक्षकलाई सडक आन्दोलन गर्न बाध्य पारे । आन्दोलन त्हाउन घुस्पेट गरेर जीवनमरणको दोसाधमा पुर्‍यायो ।

वैशाख १४ गतेको शिक्षक आन्दोलनमा निर्पेक्षित क्षेत्र तोड्न खोजेको भनेर राज्यले पानीको फोहोरा र लाठी

शिक्षकमाथि गणतन्त्रे लाठी

वसाउँबाट ५ दर्जन शिक्षक घाइते भए, महिला पत्रकार साँवना काकीको आँखा फुटाइयो । उनको तीलगांगा आँखा अस्पतालमा उपचार भइरहेको छ भने घाइते शिक्षकहरूको सिमिल र अन्य अस्पतालमा ।

नेपाल शिक्षक महासंघले शिक्षक आन्दोलनमा सरकार पक्षबाट घुस्पेट भएको आरोप लगाएको छ भने घुस्पेटकै कारण भइपुग भएको बताएको छ ।

शिक्षकहरूमाथि पानीको फोहोरा हानिएको, लाठीचार्ज गरिएकोमा शिक्षकहरूले आपत्ति जनाएका छन् । शिक्षकहरूले चारहप्ता लामो सडक आन्दोलन गर्दा शान्तिपूर्ण नै गरिरहेका थिए तर वैशाख १४ गते गृहको आदेशमा दमन भएपछि शिक्षकहरूले गृहमन्त्रीको राजीनामा मागेका छन्, प्रधानमन्त्री केपी ओलीविरुद्ध चर्को नारावाजी पनि गरे । महासंघका महासचिव तुलाबहादुर थापा राज्यदमनको घोर भर्त्सना गरेका छन्, महासंघले पनि आपत्ति जनायो । शिक्षक आन्दोलनपछि राज्य, संसद, जनप्रतिनिधि किन नकारात्मक भएका हुन्, गुडार्थ युक्मन् मुस्किल छ ।

बोली, देउवा र प्रचण्ड एक ठाउँमा बसे, गणतन्त्र र सघीयता बचाउन एक भए । सरकारले प्रधानमन्त्रीको नेतृत्वमा उच्चस्तरीय सुरासन आयोग गठन गर्ने निर्णय भएको छ । सुरासन आयोग गठन हुनु भनेको राज्य बसफल हुनु हो । सुरासन कायम गर्न माथि प्रधानमन्त्री, राज्यसंयन्त्र बसफल भयो भन्ने हो । सरसना बनाउनु भन छुर्नुमा हो ।

भट्टाचारमा छानविन हुँदै, युवा गरिवा न्यायिक छानविन आयोग गठन हुँदै, सरकार गभर्नर नियुक्ति गर्न खेल्न बेग्लैरहेको आरोप सार्वजनिक हुन्छ । सरकारमा बस्ने र सरकारको निर्णयमा विचौलियाको रजगण भएको चर्चा तीब्र हुन्छ । डाक्टर, कर्मचारी, शिक्षक, लघुपित्त, सहकारी पीडित, कृषकदेखि हिन्दीपीडितसम्म सडकमा छन् । कहाँ छ सरकार ? के गरिन्छ सरकार ? प्रहरीको लाठी चलाएर, दमन गरेर चल्ने निरंकुश गणतन्त्र सरकार अब असह्य हुनथालेको देखिन्छ ।

डाक्टरलाई पनि विदेश लखेट्दै

आकर्षक सेवा सुविधा दिएर देशमै सेवागर्न उत्साहित गर्नुपर्नेमा न्यूनतम सुविधा पनि नदिएर राज्यले डाक्टरहरूलाई विदेश लखेट्ने प्रयत्नमा लागेको अनुभूति हुँदैछ । डाक्टरहरू सडकमा निस्किएर गैँडाको छालाजस्तो सेवेनहीन बनेको सरकारलाई युवा डाक्टरहरूले भकभक्याएका छन् । डाक्टरहरूको कुनै ठूलो माग छैन, सेवा सुविधा देउ भन्नेमात्र हो । सरकारले महिनी पहिले आफैले दिएको निर्देशन पालना गराउन क्षमता देखाएन । चारहप्तादेखि शिक्षकहरू सडकमा विचार्इरहेका छन् । सामुदायिक विद्यालयहरू बन्द छन् । चक्रव्याजी पीडित, सहकारी पीडित, लघुपित्त पीडित, बेपत्ता पारिएकाको पीडाको आँसुले त सडक पनि भाँजिसक्यो । सडकमा परिवर्तनका आवाज उठ्न थालेको छ, जनताप्रति जवाफदेहीता बोर्इ भन्ने प्रश्न उठेको छ तर कांग्रेस, एमाले, माओवादीलगायतका पार्टीहरू आफ्नो अक्रमण्यता छोप्न गणतन्त्र बचाउने सहमति गरेर गणतन्त्र विरोधीलाई २५ वर्ष जेल हाल्ने बाहुबली देखाउन थालेका छन् । आमव्यवसायी, पेशाकर्म, भुईँमान्छेको सवर टुट्यो, धैर्यताको बाँध फुट्यो भने के होला ? दमन गरिने गणतन्त्र चल्छ, भन्नेहरूको रमाइलो पश्चातापमा परिवर्तन त नहोला ?

महासंघले आपातकालीन बैठक गरेर वैदेशीभारका शिक्षकहरूलाई राजधानी आउन आग्रह गरेको छ । अब फन चर्को आन्दोलन गर्ने घोषणा पनि गरेको छ ।

शिक्षकमाथि राज्यदमन भएकोमा माओवादी केन्द्रले मात्र होइन, बुद्धिजीवी र अन्य पार्टीहरूले पनि सरकारको नित्यमाथि शंका गर्दै भर्त्सना गरेका छन् । शिक्षकको मागप्रति तत्काल ध्यान नदिएकोमा सरकारको आलोचना गरेका छन् । शिक्षक आन्दोलनको राप र चाप संयन्त्रमा पनि प्रवेश गरिसकेको छ । शिक्षक आन्दोलन किन भयो ? संशोधन गर्न छाडेर शिक्षकमाथि प्रहरी दमन र हस्तक्षेप गरेको मुख्य

सरकारले चुकाउनु पर्ने चेतावनी धेरैतिरबाट आएको छ । शिक्षक आन्दोलन रोक असफल भएकोमा स्वास्थ्यका कारणले राजीनामा दिएका विद्या भट्टराईभन्दा पनि नयाँ बनाइएका शिक्षामन्त्री रघु पत्तन भन असहम सवित हुनुपर्नेका छन् । विद्या भट्टराई त शिक्षक विन्दु, मर्म वुर्झान, नयाँ शिक्षा मन्त्रीमाथि चेतपीट दसपल्ले भनेर आलोचना भइरहेको छ ।

पाटीका सात संगठनजस्तो आएर ०४६, ०६३ सालको परिवर्तनमा अहं भूमिका निभाएका शिक्षकहरू यी दल र दलीय नेताहरूको चरित्र, व्यवहार देखेर भर्त्सनाएका छन् । कतिपय शिक्षकहरूले त हात काटिन्छ, विनयाई भोट दिन्छ भनेर सार्वजनिक रूपमै भन्न थालेका छन् । हुन पनि कतिपय शिक्षक शिक्षाकारहरू दुधे वालक, साना नानी च्यापेर आन्दोलनमा आएका छन् भने कतिपय खर्चबर्च ब्रण काट्दै आन्दोलनमा आएका थिए । शिक्षकका विविध प्रकारका समस्या छन्, समस्या कांग्रेस, एमाले, माओवादी, मधेशवादी र अन्य सबै पार्टीलाई कोष छ । तर सबै एकै ठाउँमा बसेर शिक्षकलाई विश्वस्त किन पार्नेछन् ? आश्चर्यपूर्ण छ ।

शिक्षकाशाक्ति यो पद्धतिविरुद्ध उभिएर भने के होला ?

रास्वपा र कांग्रेस थापा दुबैमाथि मुद्दा

सहकारीको रकम अपचयनमा चितवन, वुटवल, काठमाडौं, पर्सा, पोखरा सहकारी मूद्रामा पुपक्षका लागि थुनामा रहेका रास्वपा अध्यक्ष रवि लामिछानेमाथि काँग्रेस २ अर्ब ३० करोड विगो दावीसहितको मुद्दा पर्ने भएको छ । यतिबेला माओवादी रिवकै पक्षमा उभिएको छ । अन्य पार्टीहरूले रवि लामिछानेको पक्षमा खुलेका छैनन्, सबैको भनाई छ- सहकारी पीडितले न्याय पाउनुपर्छ, सहकारी ठग जो कोही होस्, कारवाही हुनुपर्छ । तर सरकार सहकारी रकम अपचयनलाई राजनीतिक लालचे होँदरहेको छ, पीडितहरू सडकमै असरल देखिन्छन् ।

अर्को सहकारी ठगी मुद्दा सानो पाइला सहकारीको रकम अपचयनमा प्रहरीले सहकारी बर्किललाई प्रतिवेदन बुझाएको छ, मुद्दा हाल्ने तैयारी चलेको छ । प्रहरीका अनुसार रवि, छविवाल जोशीसहित ३० व्यक्ति र ११ संस्थालाई प्रतिवादी बनाउन सक्नेछ । २ अर्ब ३० करोड १४ लाख २९ हजार ८ रूपैयाँ ९ पैसा विगो दावी गरिने छ । आरोपीविरुद्ध सहकारी ठगी र संगठित अपराधमा अभियोग लगाउन प्रहरीको राय छ ।

सरकारी बर्किले मुद्दा दायर गर्ने भनेको छ । यतिबेला रवि लामिछाने र अर्का आरोपी छविवाल जोशी रूपरेखा जेलमा थुनामा रहेका छन् । जिल्ला अदालतबाट धरोटीमा रिहा भए पनि वुटवलको सुप्रीम सहकारी ठगीको अभियोगमा उच्च अदालतले जिल्लाको आदेश वदर गरेपछि रवि थुनामा पुगेका हुन् ।

जसरी पनि रवि लामिछानेलाई जेलमा सडाउन र ०८४ को राजनीतिक बन्देज लगाउन सकेर सके लाभ माओवादी, कांग्रेस, एमालेलाई नै हुने हो । रवि लामिछानेको मुद्दा के हुने हो, यसको निर्णय तत्काल हुने लक्ष्यण छैन ।

काँग्रेस महासमिती गगन थापाले दिएको चर्को भाषयाविरुद्ध अदालतमा मुद्दा परेको छ । उनीमाथि कारवाही हुन्छ कि हुन्न ? राजनीतिक वृत्तमा निकै चासोका साथ चर्चा चलेको छ ।

महामन्त्री गगन थापाले सर्वोच्च अदालतमा विचाराधीन रहेको संवैधानिक निकायका ५२ पदाधिकारी नियुक्तिको मूद्रामा लेनदेनको 'डिल' भइरहेको भनेर लोकतन्त्र दिवसको आयोजित **आमको लोकतन्त्र: अवसर र चुनौती** विषयक संवाद कार्यक्रममा उताउलो तरिकाले आपत्तिजनक अभिव्यक्ति दिएपछि त्यसकारण अदालतको अवहेलना मुद्दा दायर गरिएको हो । गगन थापाले बोल्ने क्रममा संवैधानिक आयोगका पदाधिकारीहरूलाई अदालतले 'तल्लाई हानिन्छ' भन्दै फुलाइरहेको आरोप पनि लगाएका थिए । थापाले बोलेको भिडियो सहितको समाचार रिलिजसमेत मुद्रासरी प्रमाणका रूपमा अदालतसमक्ष पेश गरिएको छ । यो रिलिजसमेत हेर्नेपछि अदालतले गगन थापा विरुद्ध मुद्दा दर्ता गरेको थियो । गगनले भाषणका क्रममा भनेका थिए- कहिले हेर्दाहेर्दै भन्छ, कहिले हेर्ने नामले भन्छ, कहिले भ्याइनेभ्याइ भन्छ । कहिले भाँति हेर्ने भन्छ । त्यसले अदालतको विश्वसनीयतामाथि प्रश्न गराउँछ । एउटा संवैधानिक नियुक्ति भएको विषयमा आयोगका पदाधिकारीले गरेको काम र उनीहरूको कार्यावधि सकित लागिंसक्यो । अब त्यो ठीक थियो कि थिएन भन्ने कुरा नेपालको अदालतको लागि चाहिँ ४ वर्ष समय लाग्छ ? के हो यो चाला ?

गगन थापाविरुद्धको अपहेलना मुद्राको पेशी आउँदै छ । कार्याचित हुने कारणले रोकिएन भने गगन विरुद्ध फैसला आउनुसक्छ, अदालतको अपहेलना भयो भने राजनीतिमा ठूलै भुईँचालो जाने अनुमानका विषयमा हल्लिखल्ली छ ।

अधिवक्ताहरू अनन्तराज लुट्दै, प्रतिया उपेटी र विशाल थापाले काँग्रेस महासमिती थापाको अभिव्यक्तिले अदालतको मर्यादा होच्याउने कार्य भएको दावीसहित सर्वोच्च गुहारका हुन् ।

प्रम ओलीको प्रश्न, प्रम ओलीलाई प्रश्न

सत्ता साभोदार कांग्रेसका महासमिती गगन थापाले केही दिनअघि प्रधानमन्त्रीको वेडरुसमसम विचौलियाको पहुँच छ भन्ने आरोप लगाएका थिए, त्यो अभिव्यक्तिप्रति आक्रोशित हुँदै प्रम ओलीले प्रमाणित गर्न चुनौती दिएका छन् । प्रम ओलीले आफू इमान्, सत्य र सामाजिक परिवर्तनको लागि राजनीति गरेको समेत बताएका छन् ।

प्रम ओलीलाई प्रश्न ?

राजतन्त्र पेशपाती र संविधान र गणतन्त्रविरोधीलाई २५ वर्ष जेल हाल्ने विषयमा गणतन्त्रवादीको मतो मिलेको चर्चाले ठूलै तट्ठा ल्याएको छ ।

बीपीले सडा गरेको कांग्रेसको अबको बाटो कस्तो हो ? एमाले र ओलीको राजनीतिक मिथुन कस्तो हुने हो ? कांग्रेस किन लाटो, बाँहरो, कानो भएर ओलीको गगारो हलजान सकेको होला ? यसबीच हिन्दुराष्ट्र र राजसंस्थावादीहरू एक ठाउँमा उभिन तैयार हुनथालेका छन् । यसबाट पनि आगामी दिनमा राजनीतिक द्वन्द्व चर्कने जोखिमपूर्ण अवस्था आउनसक्नेछ । के डराएर सबै गणतन्त्रवादी बन्ना ?

शिक्षक आन्दोलन भन चर्कियो

शिक्षकको माग संघीय भएन। सर्वोच्च अदालतले दिएको ३ दिने समय चर्कियो, शिक्षक आन्दोलन चर्कियो। शिक्षकमाथि दमन चलाइयो। शिक्षक विद्यालय फर्किने वातावरण बनेन। सरकार, राजनीतिक दल गैरजिम्मेवार भए। परिणाम पढाउने नै असफल हुनपुग्यो। सरकारले अदालतलाई के जवाफ देला? शनिवारको वार्ता फेल भयो, शिक्षकमाथि दमन गरियो। आन्दोलन भन चर्कियो छ।

यस योजनाका मुख्य विशेषता:

- सबै नेपाली नागरिक सहभागी हुन सक्ने।
- रैरजावासी तथा वैदेशिक रोजगारीमा रहेका नेपाली नागरिकसमेत सहभागी हुन सक्ने।
- न्यूनतम मासिक पाँच सय रुपैयाँ जम्मा गरेर योजनामा सहभागी हुन सकिने। आफ्नो सम्पत्तानुसार १० ले भाग जाँने जतिपछि रकम पनि जम्मा गर्न सकिने।
- जम्मा भएको रकममा आकर्षक व्याज/प्रतिफल पाइने। यसका अतिरिक्त अन्य सुविधासमेत भएको।
- साठौ वर्ष उमेर पूरा भएपछि, मासिक रूपमा निरामानुसार पेन्सन लिन सकिने। पेन्सन लिन नपाहेमा योजनामा सहभागी भएको निश्चित समयपछि एकमुष्ट रकम फिर्ता भुक्तानी लिन सकिने।

विस्तृत जानकारीका लागि:

कोषको वेबसाइट www.nlk.org.np मा हेर्नु हुन, टेलिफोन नम्बर ०१-४९७०२०९ मा सम्पर्क गर्नु हुन।

धूमपान तथा स्तितजन्म पदार्थ सेवन नगरौं। तयान्सरलगायत नसर्ने रोगबाट बच्न

धूमपान भनेको के हो ?

- धूमपान भन्नाले खासगरी स्तितजन्म पदार्थको धुँवाँ खादु हो। बुरोड, बिडी, तमाखु, कक्कडजस्ता स्तितजन्म पदार्थको सेवन गर्नु हो।
- धूमपानको धुँवामा ७ हजार भन्दा बढी किसिमका रासायनिक तत्व पाइन्छन्। तीमध्ये ६९ भन्दा बढी तत्वले ख्यान्डेर गराउँछ।

धूमपान तथा स्तितजन्म पदार्थ सेवन गर्दा हुने असर

- मुख, फोक्सो, पेट, किचो, आन्त्रा, मूत्रवली, पाठेघर आदिको ख्यान्डेर हुन्छ।
- दम, दीर्घ स्वासप्रवास रोग, उच्च रक्तचाप, हृदयघात, मस्तिष्कघात, गर्भपतन हुने, कम तौलको बच्चा जन्मने, अवधि पूरा नभई बच्चा जन्मने, मृत बच्चा जन्मने आदि गराउँछ।
- धूमपानको धुँवाले बर्षेनी धूमपान नगर्ने व्यक्तिलाई समेत असर गर्दछ। नजिक वसेकै कारणले विश्वमा बर्षेनी १३ लाख मानिसको मृत्यु हुने गरेको छ।

धूमपान तथा स्तितजन्म पदार्थबाट बच्ने उपाय

- साथीभाइको लहेल्ला नपरी।
- दीर्घकालीन असरको मनन गरी कुलतमा नपर्ने।
- धूमपानबाट छुटकारा पाउनका लागि स्वास्थ्यकर्मीसँग सल्लाह गरी।
- सार्वजनिक स्थलमा धूमपान नगरी।
- घरभित्र र बच्चाको अगाडि कहिल्यै धूमपान नगरी।

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
स्वास्थ्य कर कोषको सचिवालय
रामाहापथ, काठमाडौं

भारतले लिएको छिमेकीनीति र सम्भावनाहरू

डा. केशव देवकोटा

नेपाल र यसको सेरोफेरोमा पछिल्ला दिनहरूमा जस्तैसातीतिवधिकरू भैरहेका छन्, त्यसैले राम्रो सहयोग छैनन। भारतको जम्मु कश्मीरको पहलगाममा गतसाता भएको आतंकवादी हमलाका कारण नेपालसमेत प्रभावित हुने संकेतहरू देखिएका छन्। नेपालमा पाकिस्तानीहरूको प्रवेशको बहाना बनाएर भारतले सुरक्षा दबावहरू वढाउँदै लगेको देखिएको छ। त्यसअघि गतसाता मंगलवार र बुधवार भारतका विद्युत, आवास तथा शहरी मामिला मन्त्री मनोहरलाल खट्टले नेपालको दुई दिने भ्रमण गर्नुभएको थियो। उहाँ नेपालका ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइमन्त्री दीपक खड्काको निमन्त्रणामा दुईदिने नेपाल भ्रमणका काठमाडौं आउनु भएको भएपनि घटनाक्रम र यसअघि व्यक्त कतिपय भनाई र सूचनाहरूले उहाँलाई भारतीय दृष्टिकोणमा रहेको ठानिएको थियो। गत माघ ३० गते नेपालका मन्त्रि खड्काले दिल्लीमा कतिपय संघीतामा हस्ताक्षर गरेपछि खट्टालाई नेपाल भ्रमणको निम्ता गर्नुभएको थियोभने खट्टाको भ्रमणपछि प्रधानमन्त्री केपी ओलीको भारत भ्रमण सुनिश्चित हुने भनिएको थियो। त्यसपछि नेपालमा भारतीय अधिकारीहरूको चलखेल बढेको र यहाँ विभिन्न बहानामा दबावमूलक आन्दोलनहरू चलाएका थिए। खट्टासँग गतसाता भएका वार्ता र संभौतापछि नेपालको जलश्रोतमा भारतीय एकाधिकार बलियो भएको देखिएको छ। खट्टा नेपाल आउने पूर्वसन्ध्यामा सतारुद्ध दल नेपाली कांग्रेसका सभापति शेरबहादुर देउवा बाइल्याण्डको बैकक पुग्नुभएको थियो। जहाँ केही भारतीय र अमेरिकी प्रतिनिधिसँग छलफल भएको बताए पनि त्यहाँ भएको भनिएको वार्ताको खास विषयवस्तु हालसम्म खुलेन। वरु उहाँले गत शुक्रवार नेपालको सहजै बुझ्न सकिन्छ त्यसैगरी गत छगते शनिवार प्रधानमन्त्रि निवास बाबुवाटारमा प्रमुख तीन दलका तीजना नेताहरूको गोप्य बैठक भएको थियो। बैठकमा एमालेका अध्यक्ष तथा प्रधानमन्त्रि केपी ओली, नेपाली कांग्रेसका सभापति शेरबहादुर देउवा र माओवादी केन्द्रका अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाल सहभागी हुनुहुन्थ्यो। बैठकमा संक्रमणकालीन न्यायलगायत विषयमा छलफल भएको बाहिर प्रचार गरिएपनि

समसामयिक राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय राजनीतिकारोमा छलफल भएको बताइएको छ। जसमा तीन दलका बीचमा कुरा नमिलेको देखिएको थियो। त्यसैगरी सोही समयमा नेपालका राजावादीहरूले पनि आगामी जेठ १५ गते नेपालमा गणतन्त्र समाप्त भएर राजतन्त्र पुनर्स्थापना हुने भविष्यवाणी सार्वजनिक गरेका थिए। खट्टाको नेपाल भ्रमणको अघिल्लो दिन गतसाता सोमवार भारत भ्रमणमा रहेका अमेरिकी उपराष्ट्रपति जेडी भेन्सले भारतीय प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदीसँग लामो अन्तरंग भेटवार्ता गर्नुभएको थियो। दिल्लीको लोककल्याण मार्गस्थित मोदीको सरकारी निवासमा भएको भेटमा दुई देशबीच आर्थिक सहयोग, रक्षा सहयोग र द्विपक्षीय व्यापार सम्बन्धलगायतका विभिन्न विषयमा छलफल भएको अन्तराष्ट्रिय सञ्चार माध्यमहरूले उल्लेख गरेका थिए। यसरी इन्डो पश्चिम शाक्तिको नयाँ गठबन्धन र नयाँ नीति तयार भएलगत्तै भारतीय मन्त्रि खट्टाको नेपाल भ्रमण भएको देखिएको थियो। जसले गर्दा आगामी सातारुद्ध नेपालको राजनीतिमासमेत केही फेरबदलहरू आउनसक्ने आकलनहरू पनि भैरहेका छन्। गतसाता १० गते भारतीय मन्त्रि खट्टा स्वदेश फर्किएलगत्तै भारतीय प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदी ११ गते (अप्रिल २४) मा बिहारको मधुबनीको भ्रमण गर्नुभएको थियो। सो भ्रमण नेपालको पूर्वी तराई र सुरक्षाकारोमा केन्द्रित रहेको बताइन्छ। त्यसअघि भारतको जयनगरमा दुई देशका सुरक्षा अधिकारीहरूको बैठक भएको थियो। सो छलफलमा नेपालकातर्फबाट धनुषा, महोत्तरी, सिराहा तथा सप्तरीका प्रमुख जिल्ला अधिकारीहरू, पडरी प्रमुख, सशस्त्र पडरी प्रमुख, राष्ट्रिय अनुसन्धानका प्रमुख तथा भारतकातर्फबाट मधुबनी जिल्लाका सुरक्षा अधिकारीहरूलाई बोलाइएको थियो। भारतीय मन्त्रि खट्टाले गतसाता मंगलवार भारत सरकारको सहयोगमा निर्माणसम्पन्न कोशी करिडोर २२० केपी प्रसारण लाइन अन्तर्गत इनरूवा-वसन्तपुर-बानेश्वर-तुम्लिङटार प्रसारण लाइन तथा २२०/१३३/३३ केपी तुम्लिङटार-सबरेसैन, २२०/३३ केपी बानेश्वर-सबरेसैन र २२०/१३३/३३ केपी वसन्तपुर-सबरेसैनको संयुक्तरूपमा संयुक्तबलको तुम्लिङटार-सबरेसैनबाट उद्घाटन गर्नुभएको थियो। उहाँले सोही दिन भारतीय लगानीमा निर्माणधीन अरुण तेश्रो जलविद्युत आयोजनाको पावर हाउस तथा बाँध क्षेत्रको अवलोकन पनि गर्नुभएको थियो। त्यसैगरी दुई देशले संयुक्तरूपमा निर्माणगर्न लागेको प्रसारण लाइन निर्माणका लागि स्थाना गरिएको कम्पनीको सम्भौतापत्रमा हस्ताक्षर भएको थियो। सन्दीपको उपस्थितिमा

नेपाल विद्युत प्राधिकरण र भारतको पावर ग्रिड कर्पोरेसन इन्डियाबीच दुई अन्तरदेशीय प्रसारणलाइन निर्माणका लागि समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर भएको थियो। त्यसपछि खट्टाले मुस्ताङको मुक्तिनाथ लगायतका क्षेत्रको अवलोकन भ्रमण गरेको र प्रधानमन्त्री केपी ओली तथा शहरी विकासमन्त्री प्रकाशमान सिंह लगायतसँग छलफल गरेको देखिएको थियो। कोशी करिडोर अन्तर्गत बानेश्वर वसन्तपुर ३३ किलोमिटर प्रसारण लाइन, वसन्तपुर-दुर्गेशपुर ३४ किलोमिटर र वसन्तपुरदेखि इनरूवासम्म ७४ किलोमिटर प्रसारणलाइन रहेका छन्। सन् २०१६ बाट शुरूभएको उक्त आयोजनामा भारत सरकारको ९० मिलियन अमेरिकी डलर सहूलियत ऋण र नेपाल सरकारको २२ मिलियन अमेरिकी डलरगरी ११९ मिलियन अमेरिकी डलर लगानीमा निर्माण भएको बताइन्छ। उक्त आयोजनाको क्षमता कोशी करिडोर प्रसारण लाइनमातहत तुम्लिङटारदेखि वसन्तपुरसम्म करिब एक हजार मेगावाट, दुर्गेशपुर (ताप्लेजुङ) देखि वसन्तपुरसम्म करिब एकहजार मेगावाट र वसन्तपुरदेखि इलामका खेमडा करिब दुईहजार मेगावाट विद्युत प्रवाहगर्न सक्ने रहेको छ। अरुण र तमोर नदी तथा तिनका सहायक नदीहरूमा निर्माणधीन जलविद्युत आयोजनाहरूबाट उत्पादित विद्युत राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिडमा जोड्न कोशी करिडोरको विकास गरिएको बताइन्छ। सो आयोजनाले भारतसँगको ऊर्जा व्यापार विस्तारमा महत्वपूर्ण योगदान पुर्‍याउने सरकारी अधिकारीहरूको भनाई छ। भारतीय कम्पनी सतलज जलविद्युत निगम (एसजेवीएन) को स्वामित्वमा रहेको एसजेवीएन अरुण-३ पावर डेभलपमेन्ट कम्पनी (एसपीडीसी) ले आयोजना निर्माण गरिरहेको छ। एसजेवीएनले संयुक्तबलमा ९०० मेगावाट क्षमताको अरुण तेश्रोको काम गरिरहेको पाइएको छ। अरुण तेश्रो आयोजनाको अधिकांश संरचनाको काम अन्तिम चरणमा पुगिसकेको बताइन्छ। त्यसैगरी एसजेवीएनको सहायक एसपीडीसीले ६६९ मेगावाटको तल्लो अरुण जलविद्युत आयोजना निर्माण गरिरहेको पाइएको छ। खट्टाको सो भ्रमणकारोमा दुई देशले संयुक्तरूपमा निर्माणगर्न लागेको प्रसारण लाइन निर्माणका लागि स्थाना गरिएको कम्पनीको सम्भौतापत्रमा हस्ताक्षर भएपछि निर्माणको प्रक्रिया अगाडि बढ्ने भएको छ। खट्टाले मन्त्री खड्कासँग अन्य जलविद्युत आयोजनामा भारतीय लगानीकोसाथै नयाँ आयोजनाका विषयमा छलफल गरेका समाचारहरू पनि बाहिर आएका थिए। गत माघ ३० मा भारत भ्रमणकारोमा नेपालका जलश्रोतमन्त्री खड्काले विभिन्न प्रारम्भिक संभौताहरूमा दिल्लीमा हस्ताक्षर गर्नुकासाथै भारतका विद्युतमन्त्री खट्टालाई नेपाल भ्रमणको निमन्त्रणा दिनुभएको थियो। बुधनुपने कुरा

के पनि छनने पछिल्ला दिनमा चीनसँगको नेपालको बढ्दो सम्बन्ध, नेपालमा भइरहेको राजावादीको आन्दोलन र यदि नेपालमा राजा फर्किएको खण्डमा त्यसबाट भारतलाईपनि प्रभाव लगायतका बारेमा विभिन्न किसिमका बहस र छलफलहरू पनि चलाइएका छन्। उक्त बहसमा कतिपयले नेपालको खराब अर्थव्यवस्था र शासन व्यवस्थालाई राजतन्त्र पुनर्स्थापनाको मागको प्रस्थानबिन्दु बताएको पाइएको छ। नेपालमा विद्यमान राजनीतिक व्यवस्थापति आम मानिसमा गहिरो निराशा रहेको, भ्रष्टाचार व्याप्त रहेको र आर्थिक व्यवस्थासमेत नाजुक बन्दैगएको मुल्यांकन गरिएको छ। यसै मेसोमा एकातिर विभिन्न समूहका व्यक्ति/व्यक्तिहरू भारतको उत्तर प्रदेशका मुख्यमन्त्रि आदित्यानाथलाई भेट्न लखनउ जानेक्रम जारी छ। नेपालमा राजनीतिक संकट बाँढेरकै वेला भारतका लागि नेपालका राजदूत शंकर शर्मासमेत लखनउ पुगेर आदित्यानाथसँग छलफल गर्नुभएको थियो। जहाँ नेपालको राजनीति र आर्थिक तथा सामाजिक अवस्था लगायतका बारेमा विस्तृत छलफल भएको भनिएको थियो। त्यसैगरी भारतीय मन्त्रि खट्टाको भ्रमणपछि पनि राजदूत शर्मासमेत भारतीय विशेषमन्त्रि एस. जयशंकरसँग छलफल गर्नुभएको पाइएको छ। खासगरी भारतीय पक्षले आफ्ना प्रतिनिधि करण सिंहको रोहवरमा ०६३ वैशाख १० गते तत्कालीन राजा ज्ञानेन्द्र शाह र माओवादीलगायतका आठदलकाबीचमा भएको पंचवर्षे सहमतिको पालना नभएको विषयमा प्रश्न उठाउँदै आएको देखिएको छ। भनिन्छ भारतीय प्रधानमन्त्रि नरेन्द्र मोदी र अमेरिकी उपराष्ट्रपति जेडी भेन्स नेपाललाई फेरी हिन्दु राष्ट्र बनाउने पक्षमा रहनुभएको छ। अमेरिकी उपराष्ट्रपति चारदिने भारत भ्रमणका लागि गत साता सोमवार नयाँदिल्ली आइपुग्नु भएको थियो। हालैमा दिनमा वाशिंग्टन र वेडिङ्गडीच व्यापार युद्धका कारण तनाव बाँढेरका वेला नेपालले भारतको औषचारिक भ्रमणगर्नु अर्पण छ। यसअघि अमेरिकी राष्ट्रिय गुप्तचरकी निर्देशक तुलसी गवाड भूराजनीतिक सम्मेलनका लागि भारत आउनुहुँदा पनि यस क्षेत्रको राजनीतिलगायतका विषयमा छलफल भएको उल्लेख गरेका थिए। काश्मिर घटनापछि अमेरिकी राष्ट्रपति डोनाल्ड ट्रम्पको प्रतिक्रिया पनि विवादास्पद रहेको पाइएको छ। यसरी पछिल्ला दिनमा नेपाल इन्डो पश्चिम शाक्तिको नयाँ गठबन्धन परेको देखिएको छ। जुन देशभक्त नेपालीका लागि विचारणीय कुरा भएको छ।

काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी लिमिटेड आयोजना कार्यान्वयन निर्देशनालय

अनामनगर, काठमाण्डौ।

अपिल/सूचना

यस आयोजना कार्यान्वयन निर्देशनालय अन्तर्गत पहिलो चरणमा संचालित काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी सुधार आयोजना अन्तर्गत निर्माण गरिएका DNI र BDS पाइपलाईनहरूमा मेलम्चीको पानी पथान्तरण पश्चात पाइपलाईनको Commissioning & Testing को कार्य भैरहेको व्यहोरा सर्वसाधारणको जानकारीको लागि अनुरोध छ। Testing को समयमा पाइपलाईनमा भएको क्षति तथा अन्य कारणहरूबाट पानी लिक्नेज भई सडकमा पानी बग्ने हुन सक्छन। कुनै पनि स्थानमा सडकमा देखिएको लिक्नेज सम्बन्धी सूचना आयोजना कार्यान्वयन निर्देशनालयमा यथाशीघ्र पठाई सहयोग गरिदिनुहुन हार्दिक अनुरोध छ।

सूचना पठाउने ठेगाना

१. काठमाण्डौ उपत्यका खानेपानी लिमिटेड
आयोजना कार्यान्वयन निर्देशनालय
अनामनगर, काठमाण्डौ

टोल फ्री नं: ११३९,
फोन नं.: ०१-४७०५७७१/४७०५९९६
फ्याक्स नं.: ०१४७०५०४७
ईमेल: pidkukl@gmail.com

मुक्तक, कविता लेख्ने प्रयासहरू – बाल संज्ञान, आजभोलि

बाल संज्ञान

उमड्मा जंग शाह

आजको खल्लो दृश्यमा
ती रङ्ग नै कहाँ छन् र !

इन्द्र धनुषका गोरेटामा हिँड्दा त
कहिले पातालका गहिरोइ नाच्न,
निश्चल निष्कपट मुस्कान बोक्दै
बालबाला चाखेको ब्रम्माण्डको स्वाद !
आजको हल्लामा त्यो मौनता नै कहाँ छ र !
चमत्कारी ती शब्द जसलाई कुनै अर्थ चाहिनथ्यो,
केही डर अनि हजारौँ निशब्द सपना बोक्दै,
दीक्षा विनै उल्लिङ्गका ती प्रेमभाव !
आजको सत्यतामा त्यो निष्ठा नै कहाँ छ र !
सुनकेरी कपाल, कैयौँ चमत्कार लोक,
वायुपंखी श्रवण चढी अनेक ठाउँ घुम्दै,
मिथ्या समेत चोखाउने ती निःशर्त साथ !
आजका सोधमा गहिरोइ नै के छ र !
गतिशीलतासँगै अनेक लहरहरू बढ्दै,
वातैपिच्छे, अनन्त उत्तर खोज्दै,
मृत्याङ्गन होइन साथ रोज्ने ती प्रश्नहरू !
कति मिठा ! कति सुन्दर ! कति निश्चल ! कति धनीभूत !
बालबाला चाखेका ती ब्रम्माण्डको स्वाद !

आजभोलि विकृति छ घरदेखि दलान ।
जता पनि आजभोलि के भएको छुन्का
जसको पाप उस्को फाप पानीजस्तै फुल्का
नेपाल र नेपालीको भलो गन भनी
भाषण गर्न अधि सास्ने नेताहरू पनि
मान पर पाएपछि मुटु लुकाउने
विकासको कुरा गर्दै जत्ता छकाउने
यो पार्टी र ऊ पार्टीले भन्दाभन्दै दिन
हामीहरू बन्दै गयौँ गरीब दिनहीन ।
पद पाए विकासको मुल फुटाउने भन्छन्
पदबाट हटेपछि सबैको विरोध गर्छन्
विरालो र मुसोको खेल नेताहरू गर्ने
कैले होला नेपाललाई विकासले भने
काख्छाना उचोपले चन्दा दिँदै ठिक्क
सधैरि मूल्य बढ्छ जनताहरू दिक्क
विदेशबाट ऋण लियो विकास गर्न भनी
नेताहरू जम्मा गर्छन् मौका यही हो भनी ॥
जनताको मारामार पार्टी पार्टी भनी
विकासको सच्चा काम छैन कैतै पनि
घरघर ऋणबाट छ पार्टी पार्टी बीच
युद्ध क्षेत्र बन्न गयो गाउँघर नि त ।
ठूलो स्वर बोल्न सके सबै कुरा हुन्छ
सच्चाकाम सच्चा कुरा विषय जस्तै बन्छ ।
दुध बेची रक्सी खाने बेला यहाँ आयो
हल्लाखल्ला गर सक्ने ठूलो नेता भयो
अरूलाई गालीगलौज आफू असल भन्ने
आफूमात्र जान्ने सुन्ने आफैँ सफल जान्ने ।
छेडछाड डाडपुड गन मात्र नेता
सबैलाई धन कमाउने लागि रेन्छ बेला ।
जनताको हित हैन, हित नेताकै छ ।
बुद्धो बोको ल्याउनेला नेतालाई नै भाछ ॥
बाघचाल खेलकै छ मनमोहनखल यहाँ
जस्तै सक्छ कमाउने बेलाकै छ यहाँ ।
सिपायु छुट नोट दिँदै भोट लिन नेता
भोट पाए नोट कमाउने परिश्रम के छ ?
जनतालाई भुल्छान सिपायु छन् नेता
जागिरकै ठान्न थाले अबदेखि यता
रक्ता बगाउ र नयाँ मोटर नेतालाई चाहिने ।
विकासको बजेट बोकी विदेशतिर छाड्ने
गरीबीको उन्मुलनमा मागी ऋण ल्याउने
जन्मदेखि ऋणको भार नेपालीले पाउने ।

खान लाउन चौ-चौ पच्यो अब कसो गर्ने
विदेशीको ऋण तिर्ने कि अब त्यसै गर्ने

आजभोलि

हरिकृष्ण सिलवाल

दिगो विकास केही छैन मनपरी तन्त्र
जतासुकै खासखुस छन कमाउने मन्त्र
एउटापार्टी मन्त्रीमण्डल गठन गर्छ गर्छ
सबै नयानिती ल्याउने विकास गर्न महान्
नीतिनियम बन्दै सरकार पतन हुन्छ
अकोपार्टी सरकार हुँदा अकै नियम बन्छ
व्यवहार चलाउन चौ-चौ पच्यो गर्ने
नेपालीको दिन हरे अरु दुखी भयो
प्रोत्साहन उद्योगमा चाहिँ जाँत छैन ।

उद्योगीले काम गर्न हुक्क पाउने होइन
उद्योगीको दिन तिच्छो चन्दा दिँदै हाँड
नत्र भने उद्योग नै पुथ्यो कहाँ-कहाँ
नाफालाई शेखर पार्ने उद्योगीको डाड
बाट बृद्धि मागए लाउने जुगा ताउ ।

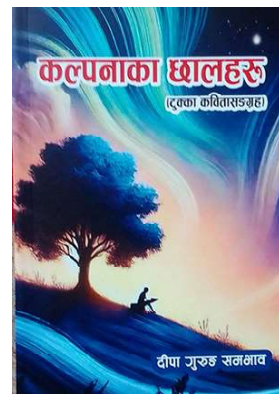
नेताहरू उद्योगीलाई चन्दा माग्ने छाड्ने
भाउ बृद्धि नगरे त पैसा कहाँ पाउने ?
जनको चिन्ता छैन बढी आफ्नै चिन्ता
बन्दै गए आकाशित नेतादेखि जनता
नेताहरू बोल्छन् मात्र मीठामीठा कुरा
मुखले मात्र काम गर्ने छैन केही पुरा
जनताको हित निम्ति केही हुने हैन
ध्यामेभुँडी बोक्ने नेता कैले पुग्ने छैन
चुनावमा भोट मात्र माग्ने गाउँगाउँ आउने
विकासको हल्ला गरी जनता भुल्छाउने
चुनावमा चित्तै भन्ने शास्त्रीको किरो
चुनावमा हारे भने दुई तम्बरी हिरो
ढुङ्गा फुच्छन् नेताहरू विकास गर्ने भनी
विदेशीको सपनामा राख्छन् गोर्जे मस्ती पनि
सावा ब्याज नेपालीलाई जन्मेदेखि ऋण
भट्टाचार ऋणमा हुन्छ नियम छैन किन
खेती गर्ने किसानको बेला अकै फेरि
किसानको डाड सेक्छ मात्र बिजुले फेरि
पाइँदैन समयमा मर्ने किसान ।

किसानले बस्तुपछि व्यापारीको हातमा ।
विदेशबाट मल ल्याउँदा किसानको नाउ
खाउ खाउ तस्कर हो, सबलाई खाउ ।

कल्पनाका छालहरू

अरुणबहादुर खत्री

कस्तो राम्रो नाचेको नेता अर्कोको तालीमा,
देखी हाम्रो खाली होला यो एकासी सालेमा ।
यस टुक्रा कवितासङ्ग्रहमा मानव हृदय छ, यथायं छ, बेलगाम बहाउ छ मन
मगजका संवेगहरू विस्फोट भएका छन् । फलकोट आयो त्यो पथिक जनको मनसँग कता
भागी व्याघ्र, गरिकन कुरा पागल सँग उनले टुक्रा कवितामा लेखेकी छिन् । टुक्रा कविता
लेख्दा अन्त्यानुप्रास मिलाउने पने, एकाङ्गी अनुप्रास प्रयोग गर्न नहुने र दुई हरफको नै सबै
भाव बोक्नुपर्ने हुँदा टुक्रा कविता सुक्क गनुं त्यति सजिलो विषय होइन । यो पुस्तकमा
दीपाले विभिन्न ३४ टुक्रा छन्दमा ३३२ वटा र स्वच्छन्दमा १८४ टुक्राहरू राखेकी छिन् ।

सिर्जनामा रम्य कन्य, यी शब्द बुन्ने काममा,
कमाना यो गर्छ कन्य, यी शब्द पुग्नु धाममा ।
दीपाले अँखावे बोलेको देखे, मायाको छुट्टै भाषा, चर्केको देखे एनामा फाट्यो त्यो बाँकी
आशा भनेर टुक्रा कवितामा लेखेकी छिन् । टुक्रा कवितालाई तिहारमा माला उनैकै
अक्षररूपी फूलहरूलाई छानेर, तीले, गरेर उन्मुने उल्केट शब्द संयोजनको सुन्दर रूप
हो । माया, प्रेम, पीडा, सामाजिक र राजनैतिक विकृति, विवाङ्गित, भट्टाचार लगायत
समसामयिक विषयवस्तुमा समेटेर उनले यो टुक्रा कविता सङ्ग्रह तयार पारेकी छिन् ।

सकल जगत्मा एक यस्तो छ ठाउँ
परम सुख दिने शान्त मेरो छ गाउँ ।
आफूले भोग्दै आएको र आफूमा भएको पीडा, देशले भोगेको अव्यवहारिक समस्या,
समाजको चित्रण आदिको बारेमा व्याख्या गर्दै गार्हकिला टुक्रा दीपाले लेखेकी छिन् । धेरैले
बोल्न नसकेका र नपाएका कुरा उनका टुक्राले बोल्नेका छन् । विधागत पृष्ठान्तका
हिसावले हेर्दा टुक्रा कविता विशुद्ध नेपाली भाषामा मौलिक शैलीमा हुँदैदै गरेको सुन्दर रूप
हो । लघुतकम संरचनामा आउने टुक्रा कविताले भावको एक फिल्लोदेखि सिङ्गो कड्कधनलाई
बहत गर्ने अमता राखेकी हुन्छ । उनको लेखनीमा चित्ताकर्षकता अनुभव गर्न सकिन्छ ।

विश्वास खाक पायो आगो बलेछ कस्तो,
सम्बन्ध मात्र गार्थ्यो बाचा दिएर सक्ती ।
नीतिका कुरा दिन, सुन्दर समाज निर्माण गर्न, समाजलाई राम्रो बाटो देखाएर भावी
पुस्तालाई मार्गदर्शन गरेर लेखनमा लेखिका साईं खोप्स छिन् । यस सङ्ग्रहमा सामाजिक
जीवनमा देखे भोगेका अनेकौँ अनुभूतिका सस्तरा भेटिन्छन् । टुक्राकारका मनमा लागेका
विविध कुराहरू छन् यी टुक्रामा । टुक्राकारले र देखेकी छिन्, सुनेकी छिन्, भोगेकी छिन् र
अनुभूत गरेकी छिन् ती मध्ये धेरै कुरा टुक्रामा रूपविध भएर यस सङ्ग्रहमा आएका छन् ।
समाजमा घटेका घटनाहरू, जिन्दगीका कतिपय यथायं भोगाइहरू, देशप्रेम प्रतिको भावना,
समाज र प्रकृति प्रतिको स्मृणां भावहरू टुक्रामा अभिव्यक्त छन् ।

बसेको छ माया, तिमी हेर भित्र,
बढेको छ ज्यादै, भरोसा बिचिच ।
नशामा रमेको, चढेको छ लाली मगर रङ्ग भने, छ को आज माली ? दीपाले टुक्रा
कवितामा लेखेकी छिन् । उनका टुक्रा सुन्दर छन् र विविधताले भरिएका छन् । कल्पनाका
छालहरू नामक यस सङ्ग्रहभित्रका भावभङ्गारी र अस्तित्व सबै लालित्यले भरिपूर्ण पारेकी
छिन् दीपाले । भावी साहित्यिक लेखनमा टुक्राकारका दीपालाई सफलताको कामना गर्दछु ।
आगामी दिनमा उनका अन्य कृतिहरू हामीले पढ्न पाउने ठूलो आशामा बाँधिँएको छु ।
कृति: कल्पनाका छालहरू, विधा: टुक्रा कविता सङ्ग्रह
टुक्राकार: दीपा गुरुङ समथाम, पकाशक: रामचन्द्र दाहाल, वि.सं. २०८१, मूल्य: रु.२५०।

कार्यक्रममा भिटोफ-नेपालका पूर्व अध्यक्ष बोधराज भण्डारीले शहर केन्द्रित पर्यटकलाई
सामाजिक क्षेत्रमा समेत पुर्‍याउन सकेको खण्डमा गाउँ र शहरको विकासको गति समेत समान
रूपमा अघि बढ्ने बताए । उनले सामुदायिक होमस्टे सञ्चालनका क्रममा स्थानीय उत्पादनका
वस्तुहरूको प्रयोग बढाउँदै प्लास्टिकजन्य वस्तुको प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्ने खाँदको
खण्डमा प्रत्यक्ष रूपमा स्थानीय उत्पादन र मजदुर त्यसबाट लाभान्वित हुने कुरामा जोड
दिए । यसैगरी जीटिनका पूर्व अध्यक्ष तथा टाउनका सदस्य अश्वर गुरुङले दोरम्बालाई आलु
लगायत स्थानीय उत्पादनको पकेट क्षेत्र बन्दा आलुका क्षेत्रमा अलुका परेका किसानका
निम्ति दोरम्बा जाडो ' भन्ने नाताय गन सकिने बताए । यहाँका आलुका बोरमा जब
प्राचारप्रसार सुरु हुन्छ तब उषा बोकेर बजार जानुपर्ने भन्कटबाट मुक्तगम होइन यहाँ
आजका पाहुनाहरूलाई त्यही उषा बोकेर दिएर पठाउन सकिन्छ र आय अर्जन गर्न सकिने
गुरुङको राय थियो । उक्त अवसरमा प्रा.डा.प्रेम शमाले गाउँ पढनका लागि करिव तीन
दशक देखि अभियानका रूपमा लागिरेहँदा साँठिजन अलु कुर्नुको उन्ममा आएकोमा खुशी
लाग्ने गरेको बताउँदै पर्यटन व्यवसायलाई व्यवस्थित गर्न २०६१ देखि कुनै नयाँ ऐन नआएको
जनाए । उनले गण्डकी प्रदेश सरकार गाउँ पर्यटनमार्फत रहेको तर्फ सकेत गर्दै वारामती प्रदेश
सरकारले सोही पदचप प्रयासकोमा खुशी व्यक्त गरे ।

भिटोफ-नेपालका महासचिव चोपेन्द्रबहादुर खड्काले सहजीकरण गरेको सो कार्यक्रमलाई
संस्थाकी अध्यक्ष सन्तुलना पाण्डे देवकोटाले वारामती प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यले अझोर्छ
उत्साहित रहेको भन्दै आभार प्रदर्शन गरे । उनले गाउँ पर्यटन प्रवर्धनका लागि भिटोफ-
नेपाल सदैव लागिरहने बताउँदै आगामी दिनमा पनि प्रदेश सरकार संगको सहकार्यका लागि
सस्था प्रयत्नशील रहने बताउँदै कार्यक्रमको समापन गरिन् ।

बेरोजगारिले गर्दा सन्तान खाडीमा बेचियो
लाशसँगैको रेमिट्यान्स नेताको राडीमा बेचियो
कहाँ छ सरकार, कहाँ छ गणपन्त खोई ?
सन्तानको लाश किन्त घरबारी बेचियो ।

- देवी काफ्ले

दुस्मनको अगाडि हाँसे लुकाउनु नपरोस !
आफन्तको अगाडि मन दुखाउनु नपरोस !
मेहनतको फल दिनु अरु माग्दिन भगवान,
ठाडो शिर वाटोमा हिँड्दा भुकाउनु नपरोस !

- अर्जुन अधिकारी

प्राकृतिक शैलुड, एक खुल्ला विश्वविद्यालय

-जयराम बिडारी

आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटनलाई बढावा दिने उद्देश्यले वागमती प्रदेश
संस्कृति तथा पर्यटन मन्त्रालयसँगको सहकार्यमा गाउँ पर्यटन प्रवर्धन मन्त्रा
भिटोफ- नेपालको संयुक्त कार्यक्रमका संस्थाको अध्यक्ष शकुन्तला पाण्डे देवकोटाको
अगुवाईमा सम्पन्न गरिएको छ ।

आइतबार काठमाण्डौँबाट पर्यटन क्षेत्रमा संलग्न
व्यवसायी,विपयविज्ञ,लेखक,साहित्यकार तथा पत्रकारहरू संलग्न रहेको ३०
जनाको टोली प्रदेश सरकारको तर्फबाट ९ र चालक दलका सदस्य २ सहित
४१ जनाको टोली शैलुड-दोरम्बातर्फ प्रस्थान प्रस्थान गरेको थियो । शैलुड
भ्रमण गर्दै दोरम्बातर्फ लागेको टोलीले डाँडाकटेरीस्थित वि.एस .२०६०
शहीद पार्कको अवलोकन भ्रमण गरी दोरम्बा गाउँपालिकाको वडा नम्बर २
स्थित गुम्बा पुगेको टोलीलाई सामुदायिक होमस्टे व्यवस्थापन समितिद्वारा
खादा लगाएर न्यानो आतिथ्यता सहित स्वागत गरिएको थियो ।

भोलीपल्ट अर्थात सोमबार आन्तरिक पर्यटनलाई प्रभावकारी रूपमा राष्ट्रिय
तथा अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा पचार प्रसार गर्ने उद्देश्यका साथ विशेष कार्यक्रमको आयोजना
गरिएको थियो । सो समारोहमा वागमती प्रदेश संस्कृति तथा पर्यटन मन्त्री मानवीय
विमल ठकुरीको प्रमुख आतिथ्य तथा भिटोफ नेपालकी अध्यक्ष शकुन्तला पाण्डे
देवकोटाको सभापतित्व दोरम्बा-शैलुड गा.पा.अध्यक्ष मैनुकुमार तामाङको विशेष
आतिथ्यमा सम्पन्न गरिएको थियो ।

राष्ट्रिय गानबाट सुरु गरिएको उक्त कार्यक्रमलाई प्रमुख अतिथिद्वारा व्यानर पहेर
सम्बोधन गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा भिटोफ नेपालका प्रथम उपाध्यक्ष हरिशरण थपलियाले स्वागत गरेका थिए ।

कार्यक्रममा प्रमुख अतिथिका रूपमा सम्बोधन गर्दै ठकुरीले आन्तरिक
पर्यटनलाई टेवा दिनका लागि भिटोफ नेपालको गन्तव्य परिचयात्मक तथा
प्रवर्धनात्मक कार्यक्रमको प्रभावकारी रहने बताउँदै कार्यक्रम औपचारिक
भन्दा पनि अन्तरक्रियात्मक हुनुपर्नेमा जोड दिए । नेपालको प्रकृति संस्कृति
र जनजीवनको अध्ययन गर्दै रमाउनका लागि आउने पर्यटन व्यवसायका
लागि अधिकतम सुवाहक गृह तथा विदेश पलायनले गर्दा बृद्ध बृद्धाहरूले
आनन्दको होमस्टेले कतिबेला शान्त सक्ता भन्ने कुराले घोलिनुपर्ने अवस्था
सृजना गरेको बताउँदै युवा जनशक्तिको श्रम आफ्नै माटोमा पोखिनुपर्ने कुरा
बताए ।उनले वारामती प्रदेश सरकार विकास निर्माणका लागि अत्यन्त
सकारात्मक रहेको भएपनि विभिन्न शोध साधनको अभावकतम प्रयोग गर्नुपर्ने
अवस्था रहेको बताउँदै शैलुड 'भ्यू टावर' मर्मत गर्नुपर्ने अवस्थामा रहेकोले
यथासम्भ छिटो निर्माण गरेर हस्तान्तरण गर्ने बचनबद्धता व्यक्त गरे । मन्त्री
ठकुरीले प्रदेश सरकार बजेट निर्माणको प्रक्रियामा रहेको जनाउँदै प्रदेश
सरकारसँगको साझेदारीमा गर्नुपर्ने कामका योजना सहित यथाशक्य छिटो
प्रस्तुत गर्न भिटोफ नेपाललाई आग्रह गरे ।

नायमद्वारा हालसम्म ६६ हजारलाई तालीम दिई थोरै जनशक्ति निर्माण गरिसकेको
संगर्भ घोषणा गरे । हामीले भारत र तालीम दिएका थुप्रै जनशक्ति विवरका
विभिन्न विकसित मुलुकहरूमा इमर्जेन् गरिरहेको समेत बताए । उनले दुई दशकका
नायमले होमस्टेलाई व्यवस्थित गर्ने तथा स्थानीय पदप्रदर्शनलाई तालिम दिने
काम समेत गर्दै आइरेहेकोमा त्यस सम्बन्धी कुनै सरसहयोगको आवश्यकता
परेको खण्डमा शैलुडलाई नि:संश्लेष सम्पर्क गर्ने सुझाव दिए ।

उक्त अवसरमा भिटोफका पूर्व अध्यक्ष तथा तारा गाउँ विकास समितिका पूर्व
सदस्य शिव लामिछन्सले भिटोफ प्रवर्धन पत्रिका गरी घोषणा गरेको अध्यक्षता
होमस्टेहरूले गुणात्मक रूपमा प्रगति गरिरहेको र ती क्षेत्रमा जानका लागि
अग्रिमरूपमा बुझिँदा गरेर जानुपर्ने अवस्थामा तुरुन्तमा दोरम्बा चाहिँ अलिक
पछि परेको महसुस गरेर वागमती प्रदेश सरकारको सहकार्यमा यही क्षेत्रमा
कार्यक्रम गरिएको जानकारी गराए । यसैगरी पर्यटनविद् भरत बडालले कार्यक्रमलाई
सम्बोधन गर्दै जापानको हिरेशिमा र नागासाकीमा बम खसार्नेपछिको घटनाको
दृष्टान्त दिँदै जापानको गम्भीर प्रकृति विनाश विवरभरिका मानिस त्यहाँ पुगेजस्तै
नुशंस र बबर हत्या गरिएका दोरम्बा घटनाका विषयमा पनि म्यूजियम बनाएर
युद्ध पर्यटनको प्रचार गरिनु जरुरी रहेको तर्क होमिँत गरे ।

मधेशी, पहाडी, हिमाली...

हामी सबै नेपाली...

सम्पादक/प्रकाशक : राजन कार्की
Editor/Publisher : Rajan Karki

सह-सम्पादक : शारद शर्मा
बनबान प्रविधि : उत्तम राज
कानुनी सल्लाहकार : शिवप्रसाद खिरेन
मुख्य व्यवस्थापक : कृष्णकुमार कार्की
व्यवस्थापक : दिलकुमार कार्की
मुद्रण : तारा प्रिन्टर्स, कर्लकी

गोरखा एक्सप्रेस साप्ताहिक
कामपा १४, कर्लकी, काठमाडौं
मो. : ९८५१०२७०८९ फोन : ४३९२०८४
E-mail : rajan2012karki@yahoo.com
nepaltoday@gmail.com
Online : www.nepaltoday.com.np

तीन नेताको तीतो सहमति

तीन ठूला नेता ओली, देउवा र प्रचण्डबीच लुटनत्र वचाउने र गणतन्त्र जोगाउने सहमति भएको छ। जनताले अस्वीकार गरेर नकारेको पद्धति वचाउन नेताहरूले गरेको सहमति जनताका लागि तीतो सहमति हो। लोकतन्त्र, गणतन्त्रमा लोकअवाज, गणअपेक्षाको सम्मान हुनुपर्ने हो, नेताहरू लोकलाई दमन गरेर नेतातन्त्र र लुटनत्रलाई निरन्तरता दिने सहमतिमा पुग्नु आश्चर्य हो।

०४६ होस कि ०६३ सालको आन्दोलन होस्, शिक्षाको परिवर्तनका लागि मुख्य भूमिका खेलेका हुन्। शिक्षाको राजनीतिक परिवर्तनमा अहं भूमिका खेले पनि कहिले पनि साना जनता र न्यायको अनुभूति गर्न पाएनन्। आज ४ हप्तादेखि शिक्षाक संसद, शितल निवास, सिंहदरवारको निकट सडक आन्दोलन गर्न बाध्य भए, परिवर्तनले शिक्षाको अपमान मात्र गयो, मान राखेन। सत्ता कब्जा गर्ने र लुटनत्र मच्चाएर स्वाधन्य र माइदहका इम्पारहरू नाडौं भइसका पनि तिनलाई होस छैन। तीन ठूला नेता मिलेर गणतन्त्र जिन्दगीबाद भनिरहेका छन्। लोकको धृणा अतिरिक्त बहिर्मुखीको कि नेतृत्वतह धृणाको पोखरीमा आबल बस्न पुगिसकेको हेक्कासमेत राख्ने।

हिजो बाम बाम सत्तामा थिए, माओवादी नेतृत्वमा कांग्रेस सत्तामा पुग्यो, आज कम्युनिष्ट नेतृत्वको सरकारमा कांग्रेस छ, माओवादी प्रमुख प्रतिपक्षी बनेको अवस्था छ। यी तिनै दल गणतन्त्र वचाउन एक भएका छन्। क्रोटोकेसीमा आधारित वर्तमान राजनीतिक संरचनाको रक्षा गर्ने सहमति गर्न पुगेका हुन्।

जनतामा पार्टीनेतृत्वप्रति निराशा बढेको छ। नेतृत्वको १० वर्षे कार्यसम्पादनप्रति जनताको आक्रोश छ। जनआक्रोश सडक आन्दोलनमा रूपान्तरित भइसकेको छ। डाक्टर, शिक्षक, कर्मचारी, सहकारी, लघुवित्त-मिटरव्याजपीडितहरू सबै सडकमा सरकारको आलोचना गरिरहेका छन्, यो पद्धति हटाउनु पर्ने माग गरिरहेका छन्। शिक्षकहरूको आन्दोलन सबैभन्दा कडा र लामो आन्दोलन हो, शिक्षकहरू आफ्नो पेशागत माग लिएर सरकारविरुद्ध सडकमा मोर्चा कसेर बसेका हुन्। यसवाहेक स्थानीय सरकारमा काम गर्ने निजामती कर्मचारीहरू पनि आन्दोलनै छन्। राजनीतिक आन्दोलन पनि छ। राप्रपा, राप्रपा नेपाल, हिन्दुवादी र अन्य संघसंस्थाहरू राजनीतिक परिवर्तनको माग लिएर आन्दोलित छन्। आन्दोलन कर्को छ।

राज्यका कुनै पनि तह र तप्का यो पद्धति र यी नेताप्रति सन्तुष्ट छैनन्। जता पनि आन्दोलन र असन्तुष्टि व्याप्त छ। विर्कृत र विवर्णित हटाउलान्, न्यायपूर्ण समाजको थिति बसाल्न भनेको त कांग्रेस, एमाले र माओवादीका नेताहरू आफै भएका छन्। राजनीतिक प्रतिपक्षी राजा राजादेखि अन्य ससाना पार्टीसम्म कसैलाई पछाडि, तिनलाई आघात र राज्यविरुद्धको मुद्दासम्म पनि लगाउने, अनुसन्धानका नाममा धुनामा सडाउने र कानुनका नाममा फुलाउने काम राज्यले गरिरहेको छ भने आफूले गरेका अर्बौ अर्बका भ्रष्टाचार काण्डहरूमा छानविन नै नगराउने। अचम्म त के देखियो भने उद्घाटनका बेला पड्का धाडि भएको अर्थमन्त्रीलाई खुशी पार्न छानविन समिति बनाउने ओली सरकारले तीनकुने आन्दोलनका क्रममा भएको राज्य आतंकमा २ जना मारिने तिनलाई दश दश लाख दिने निर्णय गर्नु तर मानवाधिकारवादीहरूले समेत निष्पक्ष छानविन हुनुपर्छ भन्दा बास्ता गरेन। यस्तो पनि विधिको शासन हुन्छ र ? भ्रष्टाचारमा डुबेकाहरूको गणतन्त्रबाट आमनागरिक आजित बइसकेका छन्, यसकारण आन्दोलित छन्।

युवाहरूको ठूलो हिस्सा यो पद्धति र यी नेताहरूप्रति विश्वास गर्न छाडेका छन्, परिवर्तनको पक्षमा उर्लिएका छन्। युवाहरूले यी तीन नेता र यिनका परिवारका विरुद्ध युवाले चर्का नारा लगाएको सुनिन्छ। आलोचालो सत्ताको आतन्त्र लिने, सत्तालाई अपराधिकरण गरेर भ्रष्टाचार गरेर अकुल सम्पत्ति कमाउने नेताहरू सडकमा देखिएका जनअसन्तुष्टबाट आतिन पुगेका देखिन्छन्। यिनको मुद्दासम्बन्धी एकताले यी आफैको राजनीति कसरी वचाउला, परिवर्तन रोक्न सक्लान्, समयले बताउला। जनतालाई भार बनेको यो पद्धति परिवर्तन हुने लक्ष्य देखिन्छन्।

यक्ष प्रश्न : नेपालले टेकेको भुई कुन हो ?

कुनै पनि पार्टी राजनीतिक सिद्धान्तमा उभिएको देखिँदैन। सर्वहारावादी, समाजवादी, पुँजीवादी, प्रजातन्त्रवादी भनिएका सबै पार्टी क्रांतीजस्तो छ, माओवादी कांग्रेसजस्तो, काँग्रेस एमाले जस्तो, एमाले माओवादीजस्तो

कुनै पनि नेता नैतिकताको धरातलमा खडा भएको भेटिँदैन। कुनै पनि शासक, प्रशासक विधिको शासनमा चलेका छैनन्।

राष्ट्रनीति जनताप्रति जिम्मेवार, परराष्ट्रनीति राष्ट्रप्रति जिम्मेवार भएर असलमतामा अड्न छाड्यो।

नेपाल कुन हदसम्म स्वतन्त्र छ ? सत्ता नेताको हो कि जनताको, जनता सडकमा हुन कि सडकमै छैन ? कसलाई सोध्ने ? जता हेरे पनि अन्याय छ, विभेद छ, कानून कतै छैन, नेताको बाहुबलीमात्र देखिन्छ। संविधान कतै छ भने हे संविधान न्याय देऊ। अर्थात् सर्वत्र अन्याय बढ्यो। न्याय छैन। न्यायाधीश राजनीतिक भोलै भएकाले अन्याय बढिरहेछ। अदालत, संसद र नागरिक समाज सडकमा छन्, सर्माटिमा सिङ्गो लो कतन्त्र सडकमा छ र सडक सोधिरहेछ- न्याय कहाँ छ ? न्याय देऊ।

बालुवाटारको जग्गा खाए, हवाई जहाज खरिदमा कर्मिशन हस्त्रे, सुनकाण्ड पचाए, महालेखाले वेरूजु लेखेर थाक्यो, सरकार भ्रष्टाचारमाथि पलेटी कसेर लोकतन्त्र संस्थागत भयो भनेर प्रवचन दिइरहेछ। लोकतन्त्र कहाँ छ, भए देखाइदिनुपर्ने। कसैले सडक लोकतन्त्र देखाउनु ? लोकतन्त्र भनेको केही बाहुबली सत्तामा जानुमात्र होइन।

निर्मता पन्त पछि अनेक अवलारू बलात्कृत भए, मारिए। छानविनका दर्जनौ समिति गठन भए, कसैले न बलात्कारी देखायो, न हत्याका पकाउ गर्‍यो। यस्तो पनि विधिको शासन हुन्छ। यस्ता असलम प्रशासन, नेता, सुरक्षाकर्मी पाल्नाका लागि जनताले हरेक दिन सकस खानुपर्ने, कर तिर्नुपर्ने ?

माइथिधर मण्डलमा महिलाहरू चिन्दाइरहेछन्- नकुनी घोडी र निनाला कुम्रीलाई न्याय दे सरकार। मिटरव्याज पीडित आइरहेछन्, घरकी लोठी खाइरहेछन्। कोही आश्वानन लिएर फकिए, कोही न्याय नपाए जाँदैन नजाने अड्डी करि बसेका छन्। पीडितलाई न्याय दे सरकार। कानो सरकार सुन्ने।

अस्पतालमा गंगामार्ग अधिकारी भनिरहेछन्- भलाई कसैले न्याय दिएनन्, राष्ट्रसन्धिले दिनुपर्छ। उनी न्याय माग्दाभन्दा भने पक्का छ। किन भने उनका छोरा मारिए, लोने मारिए। अब उनको मनै पालो हो। नेपालमा न्याय भए पो दिने। जो अन्याय गरिरहेछन्, जो अन्याय बोकेर हिँड्छन् तिनले के न्याय दिन्छन् ? नेपालका अधिकारकर्मी, विषयका अधिकारकर्मीसमेत नेपालमा बढ्दो अन्यायका श्रृङ्खलाविरुद्ध उभिन तैयार देखिँदैनन् भन्ने।

भाषामा किशोरीहरू कालो पोशाक लगाएर न्याय मागिरहदा पनि न्यायमार्गीहरू बोलेनन्। कुपकहरू उत्पादन सडकमा फालेर न्याय मागिरहेछन्, नजदुरको माग पनि न्याय नै छ। आमनागरिकको अपेक्षा पनि न्याय नै हो। न्याय दिने सरकार, संसद, न्यायालय, नेता, नागरिक समाज सबै पानी पोखिएकसरि सडकमा पोखिएका छन्। न्याय संविधानमा छ। संविधान कागजमा छ, संविधान व्यवहारमा छैन। कागजको संविधान बोकेर शत्रु अर्थ बढ्दैन। बढ्ने अपराधमात्र हो, अपराध फाल्नु बेश। नेपाल अराजक भइसकेको। अन्याय बढ्दै गएको छ। न्यायका लागि लड्न सक्ने राजनीति भएन।

मानवाधिकार कार्यकर्ता नारा बनेर रफ्यो। सत्ता र शाक्तका लागि दमन सामान्य हुँदै गएको छ। बाँदरमा विवेकको विकास भयो र हामी मारिँदछौं। जत्र त्रयो विवेक भएर बाँदर भयौं। जनतामा रूपान्तरण हुन थालेको छ भने हामी कसरी मान्छे भयौं। विवेक गुमाउनु

मान्डेवाट जनावर हुनु होइन र ? हो, मान्डेका आधारभूत अधिकार के के हुन् भन्ने विषयमा विवाद छ। तर, बाँच्न पाउने अधिकार, बास हुनुपर्ने बाध्यताबाट मुक्ति, सम्पत्ति र शरीरको अधिकार, स्वतन्त्र विचार र वाक् स्वतन्त्रता, ज्ञानको सुरक्षा, नागरिक हुनुपाउने हक, स्वतन्त्र मताधिकार, शिक्षा, स्वास्थ्यको पहुँच, रोजगारीको अधिकार। अधिकारका अनेक रूप छन्, मुख्य अधिकार मान्डेका स्वतन्त्र भएर बाँच्न पाउने अधिकार हो। नेपाली जनता कागजमा स्वतन्त्र छन्, यथार्थमा पराधीन हुनुपुगेका छन्। आमनागरिकमात्र होइनन्, चेतनशील भनिएका नेपाली समेत कुनै न कुनै स्वार्थको दाम्नेले बाधिएका देखिन्छन्। पराधीनता बढेर जाँदो छ। विदेशी चलखेल बढी छ।

मानव अधिकार भनेको मान्डेको अधिकार हो। हामी मान्डे हो, विश्वका मान्डेले पाउने पर्ने अधिकार पाएका छौं त ? जात, धर्म, सम्प्रदाय, राष्ट्रियता, लिङ्ग, विचार, ज्ञान, अपाङ्गता, लैङ्गिक भुकाव, परिचय आदि क्षेत्रमा विभेद र निषेधको अन्त्य भयो कि भएन ? मान्डेले मान्डेप्रति मान्डेयुक्त व्यवहार भइरहेको छ त ? मानवाधिकारका सर्वमान्य सिद्धान्त सर्वमान्य बने कि बनेन ? यी विषयमा संयुक्त राष्ट्र संघले १९४८ मा तय गरेका मानवाधिकार नारामा समित छ कि मान्डेको सर्वमान्य जीवन पद्धति बनेको छ ? यसबारेमा मिसासा गर्नुपर्ने समय आइसक्यो। गर्ने कसले ? जो क्षमतावान छन्, तिनीहरू सत्ताको लगाममा बाँधिएका छन्, जो क्षमताविहीन छन्, उनीहरू हातमुख जोड्ने समस्यामा अल्मलिएका छन्। यसकारण नेपालमा मानवाधिकार सह लेपन गरिएको मिठाइजस्तो छ।

अङ्ग्रेजीमा आधारभूत मानवाधिकारको उस्तो व्याख्या लेखिएको छ- *What is human right in words? Human rights are rights inherent to all human beings, whatever our nationality, place of residence, sex, national or ethnic origin, colour, religion, language, or any other status. For example, the right to liberty may be restricted if a person is found guilty of a crime by a court of law.*

नेतृत्वप्रति जनविश्वास सकिँएर धृणाको सीमा पार गरेको छ।

नेपालमा नेपालको संविधान २०७२ कार्यान्वयन भयो भनिँदैन। यो संविधानमा स्वतन्त्रता, सार्वभौमसत्ता, अखण्डता, स्वाधीनता, राष्ट्रिय एकता र स्वाभिमान सुरक्षित राखिएको छ। संविधान कर्मकाण्डी होइन भने प्रश्न उठ्छ- किन संविधानका यी धाराहरू हरेक दिन उल्लंघन भइरहेका छन् ? संविधानप्रति जिम्मेवार र जवाफदेही हुनै पर्ने संसद, सरकार, संविधानिक निकायहरू संविधानलाई कागजको खोस्टो बनाउन उद्दत भइरहेका छन् ? किन हरेक ठूला पार्टी भेला भएका समारोहमा नेताले नै भन्छन्- नेता देख्यो कि 'चोर' भयो' भन्न थाले भन्ने अभिव्यक्ति दिइरहेका छन् र ठूला नेताहरू शीर भुकाएर सुनिरहेछन्।

यो सडकमा छैन, ती साना पार्टीहरू सरकार, संविधान, प्रशासनसँग अत्यन्त असन्तुष्ट छन् र राष्ट्रघातविरुद्ध आन्दोलित भइरहेका छन् ? राष्ट्रिय मानवाधिकार आयोग भने पनि छ, हरेक दिन भइरहेका हत्या, हिंसा, बलात्कार, अमानवीय व्यवहारमा पार्टीका मुख हेरी हेरी बोल्छ ? बोलेका कुनै कार्यन्वयन भयो भएन भनेर हेक्का पनि राख्दैन।

वेपमा दिनहुँ अमानवीय घटनाले मानवाधिकार भन्ने विषय आफैमा अमानवीय हुनुपुगेको छ। नेपाल उडडोही मुलुक देखिएको छ।

जोखिम विषय अशांति र विश्वयुद्धको पनि छ। कतै काश्मिरको

७५ वर्ष पुरानो घाउ कर्चल्टेर कौनक नवनेस, क्यान्सरको महासंकट विश्वले भोग्न नपरोस्। राष्ट्र संघको पुस्तकमा अङ्कित सत्य हुन्- भारत स्वतन्त्र भयो, स्वतन्त्रतापछि भारतका प्रधानमन्त्री जवाहरलाल नेहरूले भनेका थिए- काश्मिरलाई आफ्नो निर्णय आफै गर्न दिइने छ। त्यही भारतले काश्मिर खाइदियो।

नेहरूले काश्मिरलाई आफ्नो निर्णय आफै गर्ने अधिकार कहिले पनि दिएनन्। जन्म काश्मिर भारतको अधीन थियो भने बाँकी आजाद काश्मिर पाकिस्तानको अधीनमा गएको थियो। काश्मिरि जनता स्वतन्त्रताका लागि लडिरहे, ७५ वर्षदेखि स्वतन्त्रताका लागि लडिरहेका छन्। पाकिस्तान काश्मिरलाई आत्मनिर्णय गर्ने अधिकार दिनुपर्छ भनिरहेको छ। भारत पाकिस्तानलाई आतंकारी मुलुक मान्छ जर्वाकि पाकिस्तान आफै आतंकारीविरुद्ध लडिरहेको देखिन्छ। संयुक्त राष्ट्रसंघको सुरक्षा परिषदले प्रस्ताव पारित गर्‍यो, भारतले स्वीकार गर्‍यो तर उल्लंघन गरिरह्यो। राष्ट्रसंघ जल्लारमा छ थितिवला। यसरी राष्ट्रसंघमा भनेर भारतले आफ्नो बोलीको ओजान, स्थान र विश्वसनीयता कहिले पुष्टि गरेन। उल्टो भारत विस्तारवादी, अतिवादी र हैकमवादी नै हो भन्ने प्रमाणित गर्दै गयो। समयक्रम र घटनाक्रमले यी विषय प्रमाणित हुँदै गएका छन्। तैपनि भारत आफूलाई ठूलो प्रजातन्त्र भनेर नाक फुलाउँछ।

काश्मिरि जनता सदैव स्वतन्त्र रहन चाहन्थे। काश्मिरका शासक भारतसँग मिलेपछि यो विवाद थारिलो बनेको हो। काश्मिर भारत, पाकिस्तान र चीनको बीच विभाजित छ। जन्म काश्मिर अर्थात् ठूलो भाग भारतको प्रशासनमा थियो, गिरागिट, बाल्टिस्तान र आजाद काश्मिर मारिन्छ। चीनले पूर्व अक्साई चीन क्षेत्र नियन्त्रणमा राखेको छ। अक्साई चीनका विषयमा चीन र भारतबीच व्यापक विवाद अघापी जारी नै छ। दक्षिण एसिया अशांति छ।

पाकिस्तानका तत्कालीन प्रम जुल्फकर अली भुट्टो र भारतका प्रम इन्दिरा गान्धीबीच शांतिको प्रयास स्वरूप शिमला सम्मोत्त भयो र काश्मिर युद्धविम रमलाई नियन्त्रण रेखा मानियो। काश्मिर विवादको अन्तिम

समाधानका लागि आह्वान गरियो। तर शांति आउन सकेन। सीमामा पटक पटक गोली हानाहानले युद्धको वातावरण देखियो, कारगिलमा त युद्ध भयो। २०१३ मा दुवै देशका प्रधानमन्त्रीले विवादित सीमामा हिंसा हुन नदिन सहमति जनाए। तथार्थ हिंसाका वारदातहरू रोकिएनन्। २०१४, १५ को वार्ताले पनि मैत्री जगाउन सकेन। पाकिस्तानले भारतलाई वार्तामा बोलायो, भारतका विदेशमन्त्री एस जयशंकरले पाकिस्तान यस क्षेत्रको आतंकवादको प्रमुख अपराधी भनेर अस्वीकार गर्न पुगे। दुवै मुलुकबीचको शांति सम्बन्ध खलबलिएको छ जसका कारणले सार्क पाकिस्तानले भारतलाई एकतापूर्ण विमरदेकलाई उठाउन खोजिरहेछ।

निरन्तर रूपमा पाकिस्तानले अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चहरूमा काश्मिर मुद्दाको स्थायी समाधानका लागि कुरा उठाइरह्यो। भारत त पाकिस्तानलाई, न विश्वका कुनैकुनैवाट उठेका आवाज सुन्न तैयार छ। उल्टै भारतले अगस्त ४, २०१९ अर्थात् २०७६ काँतिंक १६ गते भारत अधिनस्थ काश्मिरलाई मात्र होइन, नेपालका कालापानी, लिपुलेक, लिम्पियाधरा क्षेत्रलाई समेत आफ्नो राजनीतिक नक्सासा सामेल गरायो। नेपाली भूभागलाई समेत जबरजस्ती भारतमा मिलायो। न नेपालमा न नेपालले गरिसक्यो। नेपाल शांतिराष्ट्रको मल्लयुद्ध मैदान बनिनसक्यो। अब के होला ?

बैज्ञानिक स्टेफन हकिङले २०१८ मा मनुअर्थ भनेका थिए- तेश्रो विश्वयुद्ध सुरु भयो भने त्यो नेपालबाट सुरु हुनेछ। हुन पनि नेपाल भूराजनीतिका चर्कचुर्कमा फस्दै गएको छ, विश्वव्यापिको उपस्थिति बाँस्कोले छ, विश्वयुद्ध नहोला भन्न सकिँदैन।

गणतन्त्रविरुद्ध जनआवाज किन उलियो ?

सुरेशकुमार पाण्डे

अहिले धेरै व्यक्तिहरू र कयौं नेताहरू समेतले जानि नजानी गणतन्त्रको विरोधमा अभियन्त्री दिएका देखिन्छ । यसका पछाडिका कारणहरूको समिक्षा गर्नुपर्छ जस्तो मलाई लाग्छ । यति भन्दा यसबारे प्रष्ट हुनैपर्ने के छ भने प्रजातन्त्रको विकृतता राजतन्त्र हुनसक्छ । प्रजातन्त्रको विकृत प्रजातन्त्र नै हो । जस्तो की सीपी (चन्द्रप्रकाश) मैनालीले भनेको जस्तो “अबको पुरानो राजतन्त्रको सफल आन्दोलन” त्यो उभित्रको भाव बाहिर आएको जस्तै भाव भईनभएको होइन भनेर प्रष्ट हुनुपर्छ । किन की राजतन्त्र देश र जनताको हितमा हुनसक्दैन भनेर लोकतन्त्र लायको, लोकतन्त्र समेत देश र जनताका लागि हुनसक्छ । लोकतन्त्रले लोकको आशा र अपेक्षामा तुरारपात गरिन्छ ।

गणतन्त्रलाई फेल गर्ने षडयन्त्र गणतन्त्रको भित्रैबाट हुँदै गएको छ भन्ने कुरामा संशय नगर्दा पनि हुन्छ ।

जे होस् अहिलेसम्म आइपुग्दा गणतान्त्रिक व्यवस्था शकामै छ ।

आज एकातिर अध्यापकहरूको आन्दोलन र आर्कोतिर सरकारी विद्यालयहरूको भविष्य दागमा छ । यसैको विचमा आज आठ गतेका दिन शिक्षा मन्त्री विद्या भट्टराईको राजिनामा आएको छ । रघुवीर पन्त शिक्षा मन्त्री बनेका छन् । यिनी पनि आठपसले नै हुन् । यिनले देशको विद्यार्थी भन्नेको शिक्षालाई कसरी मार्गदर्शन गर्ला ? विद्यार्थी राजिनामा राज्यले शिक्षामा केही राहत दिन्छ की भन्ने आशा पलाएको बेला आएको छ । त्यसकारण हाम्रो लागि यो आर्को दुर्भाग्य बन्न गयो ।

हुन त राजिनामा आएपछि विभिन्न खाले संघ संस्था वा बुद्धिजीवीहरूको विभिन्न तर्क आएको छ र आउँदै

जानेछ । कसैले उनको यो कदमलाई सकारात्मक र कसैले नकारात्मकमा लिएका छन् । सबैले आ आफ्नै विचार व्यक्त गर्ने नै हो । तर शिक्षालयलाई स्वास्थ्य दुरुस्त कसरी राख्ने ? विचार भएको शिक्षालाई उपचार कसरी गर्ने, यावत मुद्दाहरूमा मैत्रिपूर्ण छलफलको आवश्यकता थियो दुर्भाग्यवस त्यसो हुनसकेन । शिक्षाहरू आन्दोलन लाई निर्देशांदा कक्षा बाह्यका विद्यार्थीहरूको भविष्य नै दागमा छ । त्यो मात्र होइन आर्कोतिर यो बेला सरकारी विद्यालयहरूमा भर्ना गराउन जोड दिनेबेला हो तर प्र लगायतका अध्यापकहरू हडतालमा पुगेका छन् । यसको पुरा फाइदा निजि विद्यालयहरूले उठाएका छन् । आधारभूत विद्यालयहरू विद्यार्थी बिहिन हुने सम्भावना देखिन्छ ।

यसबारेमा हडताली अध्यापकहरू वा सरकार दुवै सम्बन्धनहीन भएको महसुस भयो । वैशाखको आठ गते सात वटा प्रस्तावमा प्रधानमन्त्री र शिक्षा मन्त्री विचको छलफलबाट निष्कर्ष नआएपछि विद्या भट्टराईले आफ्नो राजिनामा प्रधानमन्त्रीलाई बुझाएको हो । मन्त्रीको राजिनामा र नयाँ मन्त्रीको नियुक्तीले समस्या हल हुन्छ वा समस्या फर्कन थाल्छ ? निश्चित रूपमा समस्या फर्कन थाल्छ । समस्या सुल्फाउनको लागि यो सात बुँदे एजेन्डा अगाडी आएको थियो तर प्रधानमन्त्रीबाट गम्भिररूपमा लिइएनन्, परिणाम अहिलेको अवस्था आयो । शिक्षाभित्र डिजाइनको भयो ।

के छ सात बुँदे प्रस्तावमा - ईसीडीका शिक्षकको तलब १७ हजार तीन सय बनाउने,सामाजिक सुरक्षा कोषको नयाँ प्याकेज बनाउने, दुर्गम भन्दा उपलब्ध गराउने, ग्रेड समायोजन गर्ने, मर्यादाक्रम कायम गर्ने, हाललाई निजामती अस्पतालबाट शिक्षकको उपचारमा छुट्टोको व्यवस्था गर्ने लगायत थियो । तर माग त उनिहरूका छैछन् । उपरोक्त बुँदाहरूमै सहमत हुन नसकेपछि विद्या भट्टराईले राजिनामा दिएका बुझिन्छ । सरकार नै विरोधी भएको बेलामा नयाँ मन्त्रीले के नै लडाउपाटो बनाउनुपर्ने ?

यसरी सधैं सडक र सदनमा विवाद हुँदै जानु देशमा अनिश्चितताको अवस्था सिर्जना हुँदै आएकोले गणतन्त्र नै वैधिक हो की भन्ने भित्र सिर्जना हुँदै आएको छ । परिणाम देशमा गणतन्त्रप्रति विष्णुणा

हवाते फौलन पुगेको छ ।

कहिले कुलमानलाई बर्खास्त गरेपछि उनका समर्थकहरूले आन्दोलन गर्ने, कहिले शिक्षक आन्दोलनलाई सरकारले सम्बोधन गर्ने ? आखिर किन उनीहरूले मैत्रिपूर्ण छलफल गरेर आइपरेका समस्याहरूको समाधान गर्दैनन् ? के साँच्चै गणतन्त्रको दैसल्ला ओडेकाहरू बाटै नै गणतन्त्र खतरामा छ ? यसबारे शङ्का गर्ने ठाउँ प्रसस्ते देखिन्छ । भएर राजनैतिक पार्टीका नेताहरूले खुलेआम राजतन्त्रको वकालत गरेका छैनन् । तरपनि उनिहरूको व्यवहारले राजावादीहरूलाई फाइदा पुराएको छ । राजतन्त्र नै विकल्प हो कि भन्ने वहुस समाजमा बढेको देखिन्छ ।

सरकारमा आफ्नो हैसियत राख्न चाहाने वा विजय भएको व्यक्तिलेलाई हटाउने वा राजिनामा दिन गराउने व्यवहारले देशको भविष्यमा खतरालाई बढावा दिन पुगेको छ ।

को हुन विद्या भट्टराई ? उनि नेपालको संघीय संसदको सदस्य र हाल शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रीको रूपमा २०१९ फरवरी (२०७६) मा हेलेिकट्टर दुर्घटनाबाट मृत्यु भएका रविन्द्र प्रसाद अधिकारीकी श्रीमती हुन् । उनी ६ वर्ष पहिले विष्णुवन विस्वाविद्यालयमा उप प्राध्यापकको पदमा कार्यरत थिइन् । श्रीमानको मृत्युपछि उनी एमालेको टिकटमा कास्की र बाट उप निर्वाचनमा भागि मतले विजयी भइन् । उनले कोसिका उपनिवार खेमराज पौडेललाई ६ हजारभन्दा बढी मतान्तरले हराएकी थिइन् । सन् २०२२मा सोही क्षेत्रबाट पुनः निर्वाचित भइन् । उनी २०४६ साल देखि एमालेमा रहेर काम गर्दै आएका थिइन् । समाज शास्त्रमा एम ए, र मानव शास्त्रमा एम फिल सम्म अध्ययन गरेकी शिक्षाको राजिनामाले शिक्षक आन्दोलन समेत प्रभाव परेको छ ।

कुलमानको मूढा अशालतमा विचारधारा भएको अवस्थामा अहिले फेरी विद्या भट्टराईको राजिनामाले सरकार पछि फर्कन कम्झोर अवस्थामा पुगेको देखिन्छ । भएर विद्याले अनुशासित हुने आफ्नो राजिनामा दिएकी छन् तर अहिलेको अवस्थामा राजिनामा भन्दापनि शिक्षक आन्दोलनलाई समाधानको बाटो खोज्नु परदैन । जुन अवसर गुम्यो ।

शिक्षा मन्त्रीको राजिनामा संगै प्रधानमन्त्रीले फर्कने आक्रामक रूख अपनाउन थालेको उनको अर्थव्यक्तिबाट बुझिन्छ । “अब शिक्षकको माग पुरा हुँदैन आफ्नो काममा जाउ” भन्दै रूखो अभिव्यक्ति दिएका छन् । शिक्षकहरूका कयौं मागहरूमा त राज्यको आर्थिक खर्च नै हुँदैन । त्यस्ता मागहरूमा खिचतानि गरेर समय खेरा फाल्नुको साटो आपसमा देवुल गरेर समाधानको बाटो खोज्नु पर्ने हो । तर अहिले पनि उनीहरूको तानातनीले शिक्षालयको र स्वयम विद्यार्थीको भविष्य जोखिममा पुर्यो ।

त्यो मात्र होइन शिक्षक र सरकार को समेत भविष्य दागमा छ । उनिहरूको लडाइबाट कसलाई फाइदा भयो ? निजी विद्यालयहरूमा राम्रिमार्ग मार्ति प्रकृया पुरा गरेर स्कूलहरू सञ्चालनमा छन् तर सामुदायिक स्कूलहरू नाइँदै आएका छन् । कर्मचारी र सरकारको व्यवहार र माष्टरको आन्दोलनले गणतन्त्रमाथि नै प्रश्न चिन्ह खडागरेको छ ।

उनिहरूको व्यवहार देख्दा गणतन्त्र भित्रैबाट गणतन्त्रमाथि प्रहार गरेर पुन प्रतिगमनलाई फाइदा पुराउने षडयन्त्र त भएको छैन ? प्रश्न उठाने ठाउँ छ । अध्यापकहरूको राजधानीमा आन्दोलन चलिरेको छ यता अनुगमन टोलीहरूले सरकारी स्कूलमा विद्यार्थी भर्ना भएका छन् की छैनन्, पाठशालामा काम सकारात्मक र सुचारु छ की छैन भन्दै छानविन प्रकृया अगाडी बढाएको छ । सरकार आफैले हडताल लम्वाएको छ । स्कूलहरू खालि भएकाछन् त्यो जीमोवारा स्वयम सरकार हुनुपर्छ । कर्मचारीहरूको मागमा तुरुन्तै छलफल गरेर स्कूलहरू रित्तनबाट जोलाउन सकिन्छ । अब सरकारले अध्यापकहरू प्रति प्रतियोगीको व्यवहार गर्ने र उनिहरू माथि कावाँही गर्न कम्मर कसेको देखिन्छ ।

गणतन्त्रको व्यवहार सही भएन । त्यसैले जनतामा गणतन्त्रको विरुद्धमा आक्रोश फैलायो । गणतन्त्रको विकृत भन्दा पनि बढा नेताहरूको विकृत खोजेतिर जनता लागेका छन् । देशका नागरिकहरूले देश र जनताको भविष्यको बारेमा चिन्तित हुनु आवश्यक छ । आखिर देशमा गणतन्त्रको विरुद्धमा आवाज किन उठिरहेको छ यसको मुख्य दोषी व्यक्ति भन्दा पनि नेतृत्वको नैतिकहीनता नै हो ।

अंकल तपाईं कसरी सेवक ? चुनाव जितेका मान्छे त दुलो मान्छे हुन् रे ! अनि बाबाले भनेको ठीकै त हो नि ।’ दिनेश दंग पर्छन् । बाबुले भनेको कुरा वैधिक त होइन । तर नेता भनेको जनताको सेवक नै हुनुपर्छ बाबु नत्र त नेता पनि शासक भैगो नि ।

‘त्यसो भए अहिले सबै स्कूल बन्द गरेर किन नेता बन्न गाका त ? हाम्रो स्कूलका सरहरू त सबै नेताजस्तै हुनुहुन्छ । यो पार्टी र त्यो पार्टी भन्नुहुन्छ ।’ हो, त्यही नै गतत भयो बाबु । अब त्यस्तो हुनुहुन्न भन्ने हो नि । सबैले आफ्नो पेसालाई मर्यादित बनाउनुपर्छ । राजनीति भनेको समाज सेवा हो । जनताको सेवक हो शासक बन्नु हुन्न शिक्षक त सबैभन्दा श्रेष्ठ हो । यो र त्यो पार्टी भनिनु हुँदैन ।

मोहितले जिज्ञासा गर्दा, ‘त्यसो भए किन हाम्रो स्कूलमा सर मिहरू राजनीति गर्नु हुन्छ त ? पढाउने बेला पनि त्यस्तै हुन्छ भन्नुहुन्छ । एउटा सरले एउटा राम्रो अरु राम्रो भन्नु हुन्छ फेरि अर्को सर आउनुहुन्छ अर्को राम्रो भन्नुहुन्छ । हामीलाई किताब पढ्नु भन्नुहुन्छ ।’

अबल शिक्षकको कहिल्यै पनि त्यसो गर्दैन । सबै शिक्षक एउटै हुन्छन् र ? एउटा दुईटा गर्दा यस्तो भएको हो ।

‘हुन त हो नेताज्यू । तपाईं हाम्रो पालामा जस्तो कहाँ भए ?’ अहिले त सरकारी स्कूल भर्नाबित्तिकै यी यस्तै पारा छ । ‘निजी पढाउनुपर्ने बाध्यता छ ।’

अब यो पढ्नुछ दाइ तपाईं हाम्रो फिलेर फेर सरकारी विद्यालयलाई पहिलेको जस्तै बनाउनुपर्छ ।’ नेताले वारे ।

समाज कोसले ल्याएर के हुन्छ्यो । राक्षस पढ्नुपर्छ भन्ने आन दिएर नेताजी हिडे- स हे दाइ म गा ।

नुवाकोटमा ११ सर्जक सम्मानित

नयाँ वर्षकै दिन ११ साहित्यकार पुरस्कृत विदुर । साहित्य सङ्ग्राम नुवाकोटको अग्रजनामा विदुर नगरपालिकाका प्रमुख राजनलाल थेप्लेले ११ साहित्यकारलाई पुरस्कृत एवम् सम्मान गरेका छन् ।

सष्टा मीन मिलनद्वारा स्थापित पुरस्कार ‘श्री धनकुमारी तामाङ रत्न पुरस्कार’ तथा सङ्ग्राम साहित्य सम्मान- २०८२’ कृष्णप्रसाद पोखरेल (चितवन) लाई, रसुवाका सष्टा सरस्वती पौडेलद्वारा स्थापित ‘श्री सरस्वती पौडेल स्मृति’ रत्न पुरस्कार तथा सङ्ग्राम साहित्य सम्मान-२०८२’ मञ्जु खराल (मकवानपुर)लाई, सुमीद्वारा स्थापित ‘नवशक्ति पुरस्कार’ तथा सङ्ग्राम साहित्य सम्मान-२०८२’ सुनिता तामाङलाई, सष्टा हरि पाण्डेद्वारा स्थापित ‘स्व. भवानी अधिकारी स्मृति’ पुरस्कार तथा सङ्ग्राम साहित्य सम्मान- २०८२’ मनोज भण्डारी (चितवन)लाई, सष्टा इन्दिरा चापाङ्गद्वारा स्थापित ‘स्व. पद्मकुमारी चापाङ्ग’ स्मृति पुरस्कार एवम् सङ्ग्राम साहित्य सम्मान २०८२’ रिता खत्री (भोजपुर)लाई, शम्भु गजुरेलद्वारा स्थापित ‘स्व. कर्णवीर गजुरेल स्मृति’ पुरस्कार तथा सङ्ग्राम साहित्य सम्मान- २०८२’ चन्द्रप्रसाद न्यौपाने (सिन्धुपाल्चोक)लाई, सष्टा कुमार गुरुङ्गद्वारा स्थापित ‘स्व. इमानसिंह गुरुङ्ग स्मृति’ पुरस्कार एवम् सङ्ग्राम साहित्य सम्मान-२०८२’ कृष्णबहादुर केसी (नुवाकोट)लाई, साहित्य सङ्ग्रामद्वारा स्थापित ‘उत्कृष्ट कृति’ बर्ष पुरस्कार एवम् सङ्ग्राम साहित्य सम्मान- २०८२’ मनीषकुमार समित (भक्तपुर)लाई, सुसन्देश साप्ताहिकका सम्पादक यदुनाथ गौतमद्वारा स्थापित ‘सुसन्देश पुरस्कार’ तथा सङ्ग्राम साहित्य सम्मान-२०८२’ विवेक ढकाल (नुवाकोट)लाई, साहित्य सङ्ग्रामद्वारा स्थापित ‘सङ्ग्राम साहित्य पुरस्कार’ तथा सम्मान- २०८२’ रमेश पुन (बागलुङ)लाई, ‘सङ्ग्राम साहित्य पुरस्कार’ तथा सम्मान- २०८२’ अरुना न्यौपाने (फापालाई) प्रदान गरिएको छ ।

कार्यक्रममा विदुर नगर प्रमुख थेप्लेलाई ‘सङ्ग्राम साहित्य सम्मान- २०८२’, साहित्य सङ्ग्रामलाई माया गर्ने नमराज शिखर (काभ्रेपलाञ्चोक), पूर्ण लामा (नुवाकोट), रजनी थापामगर (नुवाकोट), शिवाशिर (सिन्धुपाल्चोक), गोपालमान थेप्ले (नुवाकोट), रामप्रसाद जोशी (नुवाकोट) र सुजन डोलेल (नुवाकोट)लाई साहित्य सङ्ग्रामको विशेष जीवन सदस्यता तथा ‘सङ्ग्राम साहित्य सम्मान-२०८२’ प्रदान गरियो । कार्यक्रममा साहित्य सङ्ग्रामद्वारा प्रकाशन हुँदै आएको ‘सङ्ग्राम’ पत्रिकाको छैटौँ अङ्क तथा मुक्तकार छवि ओझाको ‘अनुमृति-को-भयाङ’ (मुक्तकसङ्ग्रह-२०८१) समेत लोकार्पण गरिएको थियो ।

सोही अवसरमा कवि रूपा थापाद्वारा रचित ‘सिङ्गो जूनको प्रतीक्षा’ कृति विक्रीबाट जम्मा भएको रकम उद्यमशील तथा सीप विकास अपाङ्ग सङ्घलाई हस्तान्तरण गरिएको थियो । कार्यक्रममा विदुर नगरकी उपप्रमुख प्रभा कोटी, डिभिजन वन कार्यालय प्रमुख रमेशना पोखरेल, विदुर- १ का वडाअध्यक्ष लेखन रजित, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी नुवाकोटका समापति हरि थेप्ले, पल्लव विद्यालय प्रिन्सिपल चितवनका अध्यक्ष कृष्णप्रसाद लामिछाने एवम् रेडक्रस सोसाइटी जिल्ला शाखाका उपसभापति सुशीला चित्रकारलाई पनि सम्मान गरिएको थियो । यो कार्यक्रम सभ्य र भव्यमय होइन, वाइसय विकासमा उत्कृष्ट मानिएको छ ।

नुवाकोटको अपूर्व धार्मिक परम्परा

विदुर । नुवाकोट शैव क्षेत्रका रूपमा रहेको स्थानीय बुढापाकाको भनाइ छ । सप्तगण्डकीमध्ये एक ‘त्रिशूली गण्डकी’ रहेकाले पनि यो क्षेत्र शैव सम्प्रदायको इलाका रहन गएको थियो । नुवाकोटको शैव मात्र होइन, वैष्णव सम्प्रदायको उपस्थिति लिच्छविकालदेखि नै निरन्तर छ । यस क्षेत्रको मूल बस्तीमा प्रसिद्ध नारायण मन्दिर छ । नारायण मन्दिरमा यहाँ हरेक वर्ष जात्रा हुने गरेको छ ।

नुवाकोटले यस वर्ष जाल्पामाई देवीघाट मेला र भैरवी सिन्दुरे जात्रा धुमधामसँग मनाए । सिन्दुरे जात्रालाई प्रत्येक वर्ष परम्परागत रूपमा सञ्चालन गरेका लागि धामी (भैरवी मन्दिरका पुजारी) धर्मिनीका साथै द्वारे (सरकारी प्रतिनिधि), कुमार, गणेश तथा गृधिराचारको व्यवस्था हुँदै आएको छ । हालका धामी हरिमार्जसि डड्गोल वाही पुस्ताका धामी हुन् । पूर्णिमाको दिन विशेष बाजागाजाका साथ धामीधामी र अन्य गणलाई तल्लो भवानी मन्दिरमा बजाचार्य (गुवाङ्ग)द्वारा आवश्यक पुजाआजा भइसकेपछि खटमा भैरवभैरवी र अष्टमातृकाका मूर्तिसहित भैरवी मन्दिरदेखि सूर्यमती र गण्डकीको सङ्ग्रामस्थल देवीघाटतर्फ टोली बस्न जान्छ । मध्यरात जाल्पामाईस्थान पुगेका धामीले करिब २४ घण्टाको बसाइमा गुमाजुको सहयोगमा विशेष अनुष्ठान गर्छन् । अनि राति जाल्पामा मन्दिर परिसरमा विशेष ताजिक विधिबाट चौपाया तथा माछाको भोग दिन्छन् । यसपछि देवता चढेका धामीबाट आउँदै सालको भविष्यपानी सुनाइने उल्लेखनीय विधि गर्छन् । यो सुन्ने मौका सम्बद्ध बजाचार्य, द्वारे र बाइबाइ खलक आदिलाई मात्र प्राप्त हुन्छ । भविष्यवाणीमा यो वर्षको शुभाशुभ, अनिष्ट, मौसम, वैदिकप्रवृत्ति, व्यवस्था परिवर्तनजस्ता विषय हुन सक्छ । पुर्वीनारायण शाहले लालमोहरमाफर्त ‘पुर्णका राशिम देवीघाटमा धामीले भलो मन्दो जो बोल्छ’ को हाम्रा हजुरमा जाहिर गर्नु भनी निर्देशन दिएका थिए ।

यस बाणीलाई पहिले राजदरबारमा द्वारे हाल महन्डकुमार शाही/मार्फत पुर्वाङ्कित भने हाल राष्ट्रप्रमुखसम्म जाने गरिएको छ । नेपालकै अद्वितीय र ऐतिहासिक सांस्कृतिक अभ्यस हो । यस्ता भविष्यवाणीमार्फत राज्य सञ्चालनमा सहयोग पुग्छ भन्ने जनविश्वास र मान्यता रहिराखेको छ । नेपालमा प्राचीनकालदेखि नै राजा, रजौटा वा शासकले धामी-काँकी, ताजिक गुरु, ज्योतिषी आदिसँग परामर्श गरेर राज्य सञ्चालनका ठुला निर्णय लिने गर्थे । खेदीघाटमा सम्पूर्ण अनुष्ठान कम्पनबाट धामी उल्टो बाटो हिँड्छन् । उनको हिँडाँडालाई विषय विषयका मान्यताका कारण कसैले हेर्न नहुने भनिन्छ । धामीमा देवता चढेको हुन्छ । उल्टो बाटो हिँड्दा त्यसबाट उत्पन्न ऊर्जा अत्यन्तै शक्तिशाली र रहस्यमय हुन्छ । त्यस अवस्थामा धामी निष्क्रियको हेर्न अपशक्तले निताएछ । धामी उल्टो बाटो जाल्पामा देवीघाट द्वारपाल कुवासम्म हिँडेर जान्छन्, त्यहाँ स्नान गर्छन् । स्नानसँगै विशेष अनुष्ठानको समापन गर्ने चलन छ । -त्रिशूली प्रवाहका साथमा ।

बैकुण्ठ भण्डारी
bhandaribai@gmail.com

सामुदायिक शिक्षा हडतालका कारण निजीलाई फलिफाप हुँदैछ । सामुदायिक स्कूल बन्द छन्, शिक्षक सडकमा आन्दोलन गरिरहन्छन्, निजीले भर्ना सकेर पढाउन थालिसके ।

अभिभावक तनावमा छन् । छोराछोरीलाई भर्नागर्न झुन खोज्छन् । यो एक महिनामात्र हो । अर्को महिना त सार्वा व्यापकसहित तिर्छु भनेर साहू महाजन गुहाइन्छ ।

साहूले के भने कुनि ? रामशरण अनुनय विनय गर्न थाले । ‘ल तपाईं आफू भन्नुस् न, मेलै आउका दिनसम्म तपाईंसँग गरेको कारोबारमा एक दिन तलमाथि परेको छ ? ज्यान जाला बचन मेरो जाविन ।’ वक्ताको भविष्यको कुरा छु नि निजी विद्यालयले भर्ना नगरी स्कूल नै छिर्न दिँदैन के गर्नु ? सरकारीको हालत देखिनुभानो भो । लोन हजुर ? छोरो माँसित सबै कुरा सुनिरेको छ । आफूलाई बाबुले सरकारी विद्यालयबाट निजी विद्यालय भर्ना गरिबन लागेकोमा खुसी पनि छ, अनि बाबुले अरूसँग भर्नाका लागि झुन

सामुदायिक शिक्षकका कारण निजीलाई फलिफाप

खोजिरेको देखेर दुखी पनि छ । सात कक्षामा पढ्ने भाए पनि उसले बुझ्न थालिसकेको छ ।

बाबुको कुरा सुनिरेका मोहितले बाबुलाई भन्यो, वा हुन्छैन म स्कूल जान्नु, कसैसँग झुन पनि मान्छु पर्दैन । जुन दिन स्कूल खुल्छ त्यही दिनबाट जाउँला । झुन गरीगरी बोर्डिङ पढिँदैन । आखिर बोर्डिङ पनि त्यही स्कूलको हो रे ? छोराको कुरा सुनेर रामशरणको आँखाबाट आँसु टिलपिल-टिलपिल गरिरहेको छ । उसले छोरालाई भन्दै भन्थ, त्यस्तो कुरा पनि गर्दछ, स्कूल नगएर कसरी असल मान्छे बन्न सकिन्छ ? तिमी त असल मान्छे बन्नका लागि पो स्कूल जान्ने हो त ! जसरी पनि भर्ना गरिदिउँला ।

मोहित भन्दै- ‘हुन त हो वा तर के गर्नु बाबु कोसँग झुन मागिरहनुभएको छ । झुन गरेर पढेर बाबु कहिले तिनू ? कहिलेसम्म झुनको भारी बोकिरहने ? वरु म नै स्कूल जानु ।’ रामशरण र मोहितका बाबुछोरा मात्र होइन । धेरैका घरमा अहिले यही नै कुरा हुन्छ । शिक्षाको उज्यालो देखेका नाममा सरकारी विद्यालयमा हुने गरेको राजनीति अनि निजी विद्यालयमा हुने गरेको व्यापारले लाखौं अभिभावकको

सपना चकनाचुर हुँदै गएको देखिन्छ । बाबु भन्दै- ‘हेर बाबु तिमीहरू भनेको भौलको कण्ठाशर र भविष्य हो, स्कूल जान्नु भन्ने कुरा कहिल्यै पनि नगर्नु, तिमीहरूको पढाइका लागि हामी जस्तोसुकै कठिन अवस्था पनि भोगन तयार छौं । हाम्रा बा आमाेले पनि त हामीलाई निकै दुख गरेर सक्थे गरेका हुन् नि । त्यही पढेर लेखेर संसार पुग्थेर असल मान्छे बन्नुपर्छ ।’

यसरी रामशरण छोरालाई सम्फाइरेको बेला त्यही बाटो हिँड्दै गरेका स्थानीय जनप्रतिनिधि दिनेश दुप्पुकर आइपुग्छन् । र, भन्छन्- ‘ओहो रामशरण दाइ के छ ?’ उनले छोरालाई निकै राम्रो कुरा सिकाएको सुन्छ, के भो त्यस्तो ? नमस्कृत नमस्कृत... कसरी हो आज यो बाटो ? बाटो त भूलिएन ? दाइ पनि, नेता भनेर मलाई नभन्नु न हो । दाइलाई कति भनिँदैन मलाई नेता नभन्नुस् भनेर । म कहाँ नेता हुँ त नि, दाइहरूकै भाइ हुँ त । अब निर्वानमान उम्मेदवार बान्नेयो दाइहरूले नै जित्ताउनुहुन् ।’

Nepal's Historical Cycle: Three Centuries of Disintegration, Integration, & Disintegration

Dr. Alok K. Bohara

contd...
Second, while the country had achieved formal political freedom, the deeper societal issues—particularly long-standing ethnic grievances rooted in economic, social, and political deprivation—remained largely unaddressed by the elite party leadership. The promise of an inclusive democracy was undermined by widespread corruption and the persistence of systemic exclusion and the failure to meaningfully engage marginalized communities. The hardline communists (Maoists) capitalized on the growing disillusionment and unrest, launching an armed insurgency in 1996 by recruiting disenchanted youth from rural and marginalized segments of society. The Maoist uprising, driven by promises of radical change and social justice, quickly gained traction in regions long neglected by the state. As the insurgency flared, the situation was further complicated by the royal massacre of 2001, which threw the monarchy into turmoil and created a power vacuum. In the midst of this chaos, King Gyanendra staged a royal coup, seizing direct control of the government under the pretense of restoring order. The suspension of civil liberties, censorship of the press, and the imprisonment of political party leaders marked the return of authoritarianism. But instead of

restoring stability, these actions tipped the country into deeper crisis. What followed was a powerful alliance between the Maoists and mainstream political parties, leading to a mass movement that ultimately abolished the monarchy and declared Nepal a federal democratic republic, culminating in the drafting of a new constitution. The external intervention in this change known as the South Block design is well known. The chaos, crisis, and conflict in this disintegration phase and the proliferation of elite overproduction continued leaving many disillusioned and unheard.

A New Republic, Elite Multiplication, and Power Struggles
The introduction of a new federal system, rather than ushering in

stability and inclusion, further intensified political chaos. Frequent changes in government, fragile coalitions, and collusive alliances among parties became the norm. Instead of addressing the country's deep structural problems, the political elite continued to multiply in number and influence-expanding without meaningful reform.

Meanwhile, the nation began hemorrhaging its able-bodied workforce, as millions of youth sought employment abroad amid stagnant opportunities at home. My previous article detailed how elite overproduction and mass disenchantment are rapidly pushing

the country toward a dangerous tipping point. What makes the current moment even more perilous are two additional concerns: external pressures—namely, the alarming rate of outmigration and the deepening involvement of foreign powers in Nepal's internal affairs—and a highly malleable, weak state. Far from signaling the end of instability, the birth of the republic has accelerated the disintegration phase, with no clear path to recovery in sight—at least not before the close of Nepal's third century.

At the center of this deadlock appear four key figures—King Gyanendra, Deuba, Oli, and Prachanda—who, despite their divergent paths, seem to hold the levers that could either ease

the disintegration or accelerate the slide.
What Next in the Third Hundred-Year Disintegration Phase?

If Nepal's historical pattern of alternating cycles of disintegration and integration holds true, we are now at a perilous moment. As I argued in my earlier piece, the four dominant political actors—Gyanendra, Deuba, Oli, and Prachanda—are playing a dangerous game of political "chicken," recklessly nudging the country toward the edge of collapse. The solutions currently being floated offer no guarantee of reversing the nation's declining development trajectory—especially now that we've already achieved the two major milestones of political and social freedom.

What remains is institutional strength, which has been completely compromised amidst mercurial governance. The collusive practice of scratching each other's backs has become the default political culture, doing little to calm the rising tide of public disenchantment. As we approach the close of this third century—another hundred-year cycle of disintegration—the nation is running out of options. Without serious course correction, rupture—internal or external—may become inevitable, with no good outcomes in the horizon.

Slowing the Slide of the Disintegration Phase
Collapse is not destiny. It can be averted, but only if the governing elites muster the political will to adopt measured, practical reforms—not sweeping constitutional overhauls, which would likely open a dangerous Pandora's box. A few targeted steps could help reverse the forces now tearing at the nation's core:

Reform proportional representation: Ensure that PR candidates are selected through competitive elections within their respective communities as originally intended, rather than handed out based on nepotism or financial transactions.

Decouple provincial governments from central politics: Provincial governments should remain intact when the central government changes hands, preserving administrative continuity and upholding the true spirit of federalism.

Mandate internal party democracy: Require political parties to hold primaries to select electoral candidates, strengthening transparency and legitimacy at the grassroots level.

Limit the number of terms a person can serve as Prime Minister to no more than two. Make the upper house competitive, with members elected rather than appointed based on party share. Limit the size and perks associated with the provincial governance structure.

These measures could have a positive ripple effect across other dimensions of governance. When a nation is in turmoil, a sweeping constitutional overhaul rarely ends well. As we approach the end of this century of disintegration, there is still hope that Nepal might finally embark on a trajectory of development and policy coherence—laying the groundwork for a fourth century of integration.

Otherwise, if these disintegrative forces are allowed to fester, there may no longer be a country called Nepal as we know it by the time it reaches the end of its third century (2038-2050)—a beautiful, proud nation with a three-hundred-year-old sovereign history and an astonishingly unparalleled cultural mosaic.

Appendix: The French Example of Cyclical Integration and Disintegration

In France, the integrative phase of the High Middle Ages began during the reign of the great unifier Philip II, also known as Philip Augustus (1180-1223), and continued until around 1350. This was followed by a disintegrative phase from 1350 to 1450, marked by the crises of the late medieval period. The next integrative phase—the Renaissance—lasted for over a century (1450-1560), bringing renewed centralization and cultural flourishing. The subsequent disintegrative phase (1560-1660) began with the outbreak of the French Wars of Religion (1562-1598), and continued with further instability in the 1620s, including Huguenot insurrections, and widespread peasant uprisings, culminating in the Fronde (1648-1653). The final full integrative phase, associated with the Enlightenment, extended from around 1660 to the outbreak of the French Revolution in 1789. Barring other transitional periods and disruptions (such as the Napoleonic era), each phase lasted roughly a century, with full cycles of integration and disintegration spanning approximately 200 to 250 years. Source: Peter Turchin.

Tariff Tsunami: How American Protectionism Ignited a Global Economic Storm

By Feng Liu, Xiulingjia Rui & Youyuan Zhang

On April 2, local time, U.S. President Donald Trump (hereafter referred to as Trump) announced a baseline tariff of 10% on imports, effective from April 5. He also announced additional tariffs on countries with significant trade deficits, including Cambodia, Laos, Vietnam, China, and South Africa, effective from April 9, with rates ranging from 10% to 49%. On April 9, Trump declared a 90-day suspension of reciprocal tariffs on 75 countries that had not taken "retaliatory" actions, reducing the tax rate to 10%. However, tariffs on China will be raised to 145 percent. How does a tariff war orchestrated by the U.S. trigger a butterfly effect in the global economy? Who will emerge victorious in this conflict, and what will be the next steps? These questions have become the focal point of global attention.

Trade Protectionism: Domino in the global supply chain.

The first domino was that the United States has successively imposed tariffs, which has led to constant turbulence in the global trading system. On January 20, 2025, Trump officially took office as the president of the United States, and announced "America First Trade Policy". Subsequently, an additional 10% tariff on China was imposed on February 4th, another 10% tariff on China on March 4, and a 25% tariff on Mexican and Canadian countries. As of April 16, the tariff on China had climbed to 245%. This policy of "emphasizing protection than cooperation" in the United States has increased the operating cost of the global economy and fueled the wave of economic nationalism. More seriously, according to the report "Global Trade Outlook and Statistics" released by the WTO Secretariat on April 16th, The volume of world merchandise trade will drop by 0.2% in 2025, and if the situation deteriorates further, it will drop to -1.5%.

The second domino is the risk of economic recession caused by the

interruption and transfer of global supply chains. As the United States imposes a 25% tariff on cars, Jaguar Land Rover, Audi and other car companies announced the suspension of their export business to the United States. In addition, the shock wave in tariff war has spread to the capital market, with the Standard & Poor's 500 Index falling below 5,000 points for the first time in the past year, and its market value has evaporated by trillions of dollars. Gbenga Ibikunle, professor and chairman of finance at the University of Edinburgh and director of Edinburgh Financial Innovation Center, said: "In view of the current situation, global economic growth will slow down or decline in the near future, depending on the severity of policy uncertainty, unless global trade policy become more stable soon."

The third domino played a "counter-combination boxing" for China, while Viet Nam, India and other countries held a "wait-and-see-compromise" attitude, and the tariff war spiraled up. As of April 18th, on the one hand, the Chinese government continued to impose tariffs on the United States to 145%, and said that it would ignore the US tariff number game; On the other hand, it carried out rare earth export control and anti-dumping investigation, and filed a lawsuit with the WTO, accusing the United States of violating multilateral trade rules by imposing reciprocal tariffs. Faced with the "digital game" of the United States and unilateral tariff pressure, China needs to find a way to effectively counter trade bullying, promote its own sustained and healthy economic development, and maintain the global multilateral trade order.

Multi-party Game: Who is Sinking? Who is "winning effortlessly"?

The shock wave in tariff war has given rise to a group of "sinks" who are under great pressure in the global economic system, and enterprises that are highly dependent on exports are the first victims of the tariff war. Iron and steel smelting, automobile manufacturing, construction engineering and other related manufacturers are facing severe challenges, and

the continuously rising input cost will weaken the price competitiveness of American manufactured products in the international market. Simultaneously, China's retaliatory tariff measures against American goods exported to China pose a substantial threat to strategic industries such as agricultural science and technology and consumer electronics, making the situation even more complicated. Taking the agricultural sector in the United States as an example, the export of soybeans, pork and dairy products will be hit hard, while in the science and technology industry, the stability of the supply chain of core components such as semiconductors and integrated circuits is facing challenges, which intensifies the risk of rising procurement costs.

In the smoke of the tariff war, a number of unanticipated winners are quietly rising, and their market share has also expanded in this tariff conflict. With China and the United States imposing high tariffs on each other, Indian, Vietnamese, Thai and other Southeast Asian countries are rapidly accepting orders for manufacturing industries transferred from China. Indian Minister of Industry and Commerce Piyush Gaudillard said that the tariff war was a once-in-a-lifetime opportunity for India. Foxconn, Apple's main contract manufacturer in Taiwan Province, has started to produce iPhone in India, and its production base in India has undertaken nearly 20% of the global iPhone production at present. In the background of the US government's tightening trade policy towards China, in order to avoid high tariff costs, Apple is gradually implementing the strategy of supply chain diversification and accelerating the transfer of production links to India.

There is no denying that there is no winner in tariff war. Even if Southeast Asian countries accept the manufacturing orders transferred from China, they are also facing the threat of cheap China goods originally exported to the United States flooding into Southeast Asia. At the same time, the tariffs imposed by the United States government on

these countries can not be negligible. Vietnamese entrepreneur Hao Le expressed that if the Trump administration imposes a 46% tariff on Vietnamese goods (the plan has been suspended until the beginning of July), the company's \$2 million in monthly revenue from the sale of cell phones and computer accessories to the United States is expected to be wiped out.

The way out in the future: Can we find a balance in the storm

Historical experience shows that trade protectionism will eventually reap the consequences. The Smoot-Hawley Tariff Act of 1930 caused both U.S. and global trade to shrink by about two-thirds, which greatly aggravated the Great Depression. And today's tariff war is even more destructive. Kristalina Georgieva, managing director of the International Monetary Fund (IMF), warned that the uncertainty of policy is more destructive than tariffs itself, and called on all countries to "see the clouds as soon as possible". Steve Nolan, an economics lecturer at Johns Mures University in Liverpool, England, pointed out: "Economists disagree on many issues, but there is almost a consensus on the benefits of free trade. Now, Trump's behavior is destroying the operating rules of the global economy for decades."

The tariff "high wall" built by the United States seems indestructible, but it actually exposes its hegemonic anxiety. There is no real winner in a tariff war. Only by upholding the concept of openness and cooperation can we inject a steady stream of impetus into global economic development and push the world to the other side of prosperity. Cooperation rather than confrontation is the only way out in this tariff storm. In the future, in the wave of globalization reconstruction, whoever can take the lead in abandoning the old thinking of zero-sum game will be able to seize the initiative and gain a firm foothold in the new economic pattern. Scholars at Southwest University of Political Science and Law, China.

Smash And Grab

By Sunanda Datta Ray

CHAPTER 17 Thumb Impression

contd...
Sikkim thus voted for constitutional suicide in an atmosphere of mounting terror. Even so, the chief executive took pains to ensure that -the outcome did not disappoint him. He was taking no chances with judges who might find it difficult to discard a lifetime's tradition of independence. And so the gazette extraordinary of 11 April ordained that "the special poll shall not be called in question in any civil court of law". It also stipulated that "an appeal shall lie in respect of any matter relating to the special poll from the orders of the additional election commissioner to the chief executive whose decision shall be final". As assembly president, Lal summoned the emergency session and pushed through resolutions that no member admitted to drafting. As head of the administration, he had appointed the polling officer, supervised the setting up of booths and ballot-boxes, and made all other arrangements for voting. Security and secrecy were in his hands. Lal would also be sole and final arbiter of the verdict. Prosecutor, counsel, judge, jury, and executioner were all rolled in one. Never before or since in the subcontinent's history could so much arbitrary authority have formally been vested in a single person. The morning of 14 April dawned crisp and clear. Two battalions of armed CRP troops, as well as Khorana's 450 policemen, manned 57 polling booths for an estimated 97,000 voters. All the walls in Gangtok were plastered with Sikkim Congress posters. Its tricolour flew over every roof and balustrade. Government jeeps laden with Youth Congress volunteers sped in all directions. The resolution was printed in English, Nepalese, and Sikkimese on slips of pink paper. In each polling booth stood a box in the identical shade of pink marked "For" and a white one labelled "Against". Inevitably, people objected that the same colour had deliberately been chosen to mislead the simple into believing that since ballot papers were pink, they were meant for the pink boxes supporting the resolution. The Sikkimese were not allowed any opportunity to discuss the procedure, or digest what was being perpetrated in their name. The opposing point of view was not heard at all. contd...

पञ्चदेव शिवधाम सप्तदेवल मन्दिर
द न पा ४ देवलहाट बैतडी।

द्वारपुरगुमा पाण्डवहरू वनवासको
श्रममा धुन्दै आएर एकै रातमा मन्दिर
निर्माण गरेका हुन् भन्ने किंवदन्ती रहेको
छ। यस पञ्चदेव शिव धाम सप्तदेवल
मन्दिरमा सातवटा देवलहरू रहेका छन्
छ। तिनै सातवटा देवलहरूले गर्दा धाम
व्यक्तीहरूले यस मन्दिरलाई सप्तदेवल
भनेर पनि चिनिन्छन्। सतीशिवालयहरू
मध्ये तीन वटा बिचमा रहेका
देवालहरूमा लिङ्ग स्थापना भएर मासिक
रूपमा सक्रान्ति पुर्णिमा शिवरात्री
नवरात्रीहरूमा नित्य पूजा गर्ने गरिन्छ
तीन देवल मध्ये मुख्य दुईटा देवालहरू
एउटा सख्तलिङ्ग सानो शिवालय रहेको
छ। यो सख्त देवालमा शिवजीको नामबाट
पूजा गरिने दोश्रो देवालमा जगन्नाथ
बाबाको नामबाट पूजा गरिने तेस्रो
देवालमा गणेश जी नामबाट पूजा गरिने
गरिन्छ बाँकी ४वटा देवलहरूमा लिङ्ग
स्थापना नभएको र मन्दिर निर्माण गर्दा
प्रयोग गरिएका हातहतियारबाट
सुसज्जित पाण्डवका चित्र कुरिएका
छन्। यो सर्वसाधारण मानिसहरूले सजज
रूपमा दर्शन गर्न सकिन्छन् मन्दिर छेउमा
एउटा शिवालय शिवकुण्ड रहेको र सो
कुण्डमाथी देवालय थियो भन्ने किंवदन्ती
रहेको छ। विगतमा पिपलको रुखबाट
अर्धत पुगेको भन्ने बुझा पाकाहरूको भनाई
उक्त स्थानकमा एउटा कुवा रहेको
कुण्डको जललाई स्थानीय मानिसहरूले
शिवजटाको जल मानेर स्नान गर्ने गरेका
छन्। सो कुवाको जलले स्नान गरेमा पुण्य
मिल्दछ भन्ने किंवदन्ती रहेको छ। वर्तमान
समयमा पनि बैतडी जिल्लाको प्रसिद्ध
धार्मिकस्थल र शक्तिपिठहरू लगायत
जगन्नाथबाबा मन्दिरमा सो जलको
अभिषेक गरी पुजाआजा गर्ने परम्परा
रिह आएको छ। सातवटा शिव
देवासल्यहरू मध्ये पाँचवटा पाण्डवहरूले
एउट पाण्डव माता कुन्तीले ले तथा
एउटा पाण्डव पत्नी दोपतीको सम्भामा
रहेको मानिन्छ। एकै रातमा बनाएका उक्त
मन्दिरहरू मध्ये एउटा मन्दिर अग्रो
अवस्थामा रहेको छ। उक्त अग्रो मन्दिर
वनाउने श्रममा उज्यालो भएको हुनाले
छोडेर गएका हुन् भन्ने भनाई रहेको छ।
भने अर्को तिर हुमायू राजाले सो
मन्दिरमा रहेका खर खानाहरू निकालेर
लगेको भन्ने किंवदन्ती पनि रहेको छ।
१९९० सालको महाभूकम्पको समयमा
बिचमागामा रहेको देवालय भत्कीया
मन्दिरको दुपोगमा रहेका ढुङ्गाका टुला
गजुरहरू खस्नुका साथै आधादेवालयहरू
समेत भत्केर जिर्ण अवस्थामा रहेको
अवस्था छ। भत्केका देवालहरूलाई
पुरातात्विक विभागले श्रमिक रूपमा पुनः
पुरातन्निर्माण गरी रहेको र क वर्गको

पञ्चदेवल शिवधाम सप्तदेवल मन्दिर

पुरातात्विक मन्दिर कायम गरी भत्केका
देवालहरू पुनः मर्मण गरी मन्दिर निर्माण
बनात गर्नुभन्दा अघि एका तलवार भाला
भुरोला भासवर्तन तथा अन्य महत्वपूर्ण
सामग्री हाल सम्म सुरक्षित राखिएका
छन्। वर्तमान शिवालयमा मासिक
रूपमा पुजाआजा गर्ने देवलहाटका भट्ट
परिवारका पुजारी र मार्केण्ड परिवारका
भुरोला निर्माणित रूपमा पुजाआजा
गरीदै आएकोछ। वर्षको एक पटक लाग्ने
शिवरात्री पर्वमा उक्त नमः शिवाय धनुको
धुमधाम साथ होरावर जागाम बसी
भजनकीर्तन गरीन्छन् सोही नीस निस्तान
दस्तलीहरूले हातमा थियो बानी रातभरी
शिवजीको समिपमा खडा भई रहेमा पुनः
प्राप्त हुन्छ भन्ने मान्यता रहेको छ।
शिवजीको मन्दिरको समिपमा काल
भैरवको स्थापना गरिएकोछ। शिव
महिमाको वर्णन गरी स्थापित ठाउँमा
सुक्का खरेडी परि पानीको अभाव रहेको
रहेको समयमा जिल्लामा रहेको तत्कालीन
लीङ्गगोडा खलगाका वडा हाकिम
कालोपट्टाद्वारा सज्जित भई मन्दिर
परिसरमा हर हर महादेव पानी देउ
खेतका इल्ला सुकेका महादेव कहा लुकेका
भन्ने भन्थिएपनि भजन गरी आउदा स्थानिय
जातिहरूले उक्त वाला लस्करको
शोररमा पानी छरी स्वागत गर्ने र
उनीहरू मन्दिर परिसरमा प्रवेश गरी
परिक्रमा गर्दा पानी पर्ने समेत किंवदन्ती
रहेको छ। पञ्चदेवल शिव धाम
सप्तदेवल संरक्षण र पर्यटकको पर्खाइमा
सुदूरपश्चिमको बैतडी जिल्लाका विभिन्न
स्थानमा रहेको पञ्चदेवल शिव धाम
सप्तदेवल संरक्षण र पर्यटकको प्रखाइमा
रहेको छ। बैतडीको दशरथ चन्द
नगरपालिका वडा नं. ४ मा रहेको
किंवदन्ती (कथन) अनुसार द्वारपुर युगमा
वनवास यात्राको क्रममा पाण्डवहरूले
एकै रातमा निर्माण गरेका देवल हुन
भन्ने मान्यता रहेको छ।

बैतडीको दशरथ चन्द पर्यटकिय तथा
धार्मिक स्थलहरू प्रसार प्रसारको अभावमा
ओभेल्समा परेका हुन्। अदभुत वास्तुकला,
शिवकुण्ड मान्यता अनुसार द्वारपुर युगमा
पाण्डवहरूले वनवासकायामा बनाएको
भन्ने जनश्रुति रिहाएको छ।
यहाँ निर्मित स्तम्भहरू ६ ओटा पूर्ण
बनाका र सातौ अग्रो वनेको देवल
सकिएको जनश्रुति अन्तरसर ६ देवल बनाई
सकेपछि सातौ वनाउने क्रममा उज्यालो
हुन। गएको र त्यसैले सातौ देवल अग्रो
रहेको हाल समेत देख्न सकिन्छ।
अहिले यो पवित्र स्थल नेपाल
पुरातल विभागको रेखदेखमा रहेपनि

संरक्षण र प्रसारणचारको अभाव रहेको
बैतडीको दशरथ चन्द नगरपालिका वडा
नं. ४ देवलहाटका स्थानिय उद्वेग सिंह
मार्केण्डले बताए। उनले भने "दर्शन गर्न
चाहनेले जहिले पनि यता आउनु सकिन्छ।
जे पनि कोरिएको अथवा बनाइएको छ
त्यो सबै दुइहा मा नै छ त्यसैले अहिलेको
विज्ञान तथा प्रविधिको युगमा समेत
यस्तो हस्त निर्मित बनाउनु पर्यो भने
असम्भव जस्तै लाग्छ।

अखिले हैदमा लाग्छ कि यी स्थल
हरू हालका वर्षहरूमा निर्माण त गरिएका
होइनन् ?

बैतडीका पवित्र पञ्चदेवल शिवधाम
सप्तदेवल वारे यहाँका स्थानीय व्यक्तिहरू
वाट प्राप्त जानकारी अनुसार २०७९ पोष
३ गते पञ्चदेवल मन्दिर अर्द्धत हुलाक
टिकट प्रकाशन गरिएको थियो भने यो
मन्दिर एकैरातमा पाण्डवहरूले निर्माण
गरिएको किम्वदन्ती छ।

यो सप्तपदा २०६४ सालमा
पुरातात्विक विभाग रामशाहदश
काठमाडौंमा दर्ता भएको थियो।
स्थानिय उद्वेग सिंह मार्केण्डका
अनुसार सुदूरपश्चिम प्रदेशभरि दुर्लभ
लाखनाच, गौरा पर्वको अवसरमा यसै
क्षेत्रमा मनाइने गरिन्छ। पञ्चदेवल रहेको
स्थानमा २०३६ सालमा शंकर आचार्य
नरहरी योगी महाराज आउनु भएको समेत
भनाई स्थानियको भनाई रहेको छ।

स्थानिय भन्दा यस पवित्र स्थललाई
पञ्चदेवल मानिए पनि यहाँ सात वटा
देवलहरू रहेका छन्।

उनीहरूका अनुसार यो मन्दिर
पाण्डवहरूले निर्माण गरेको हुनाले यस
मन्दिरको नाम पञ्चदेवल शिवधाम
सप्तदेवल रहेको हो। पञ्चदेवल शिव
धाम सप्तदेवलमा पुरानो शिलालेख छ।

उक्त शिलालेखमा लेखिएको अक्षर
आज सम्म केसले पनि बुझ्न नसकेको
खालका छन्। परम्परा देखि नै पञ्चदेवल
शिव धाम सप्तदेवल मन्दिर मुल पुजारी
भट्ट परिवार र पञ्चदेवल शिव धाम
सप्तदेवल मन्दिर भण्डो मार्केण्ड परिवार
रहने प्रचलन रहेको छ।

पञ्चदेवल नजिकै कालभैरवको
मन्दिर समेत रहेको छ। त्यसै पञ्चदेवल
शिव धाम सप्तदेवल मन्दिर नजिकै शिव
कुण्ड पनि छ।

पञ्चदेवल शिवधाम सप्तदेवल मन्दिर
नजिकै सहस्रलिङ्ग समेत रहेको छ।
जसको दर्शन गर्न मात्रै नेपाल र भारतका
वर्षेनी लाखौंहरू भक्तजन आउने गरेका छन्।
सहस्रलिङ्ग १ हजार र शार्वालिङ्ग कुरिएका
छन्। जुन चित्ताकर्षक लाग्छन्।

बैतडीमा रहेका देवाल
सहस्रलिङ्ग शिवकुण्ड धार्मिक रूपमा मात्रै
नभएर ऐतिहासिक र पर्यटनको
दृष्टिकोणले समेत महत्वपूर्ण रहेका
छन्।

यस्ता सप्तपदाहरूको समयमै
उचित संरक्षण र प्रसापचार गर्न सकेमा
समग्र बैतडीको मात्रै नभएर राष्ट्रकै
अर्थतन्त्रसमेत नवल बन्ने सम्भावना
बोकेको छ। तर स्थानिय सरकार र
केन्द्र सरकारको ध्यान यस्ता क्षेत्रमा
केन्द्रित नहुँदा ओभेल्समा परेका छन्।

दुर्लभ सहस्रलिङ्ग बैतडी देवलहाट
उपर्युक्त मुर्ति अतिरिक्त
देवलहरूदेखि उक्त परिचर्पाथि वारे पर
एउटा नाउलो पानी खाने कुवा माथि
कलात्मक शिवालिङ्ग छ। यसको लिङ्ग
माथि धेरैको संख्यामा लिङ्गका आर्कृतहरू
कुरिएका छन्। जसलाई स्थानीय
वासिन्दाहरूले सहस्र लिङ्ग भन्ने गर्दछन्।

यो लिङ्ग १९० मिटर परिधि रहेको
पीठमाथि प्रतिस्थापित छ। यसको लिङ्ग
भाग मात्र ४० से.मी. देखि परिधि र
पीठिकादेखि माथिको भाग २६
से.मी. रहेको छ। लिङ्ग माथि पन्छ वटा
तेथ्रो रेखामा श्रमदण्ड रूपमा स सानो
लिङ्ग खोपिएको छन्। पाण्डवहरूले यो
शिवालिङ्ग माथि धेरैको संख्यामा लिङ्गको
आर्कृत कुरिएको छन्। यो भगवान्
शिवको १०००वटा यह नाम एवम्
स्वरूपको प्रतिक हो। प्रारम्भमा यो
शिवालिङ्ग त्यहाँका सातवटै देवलहरूमध्ये
कुनै एउटा एउटा प्रतिस्थापन गरिएको
हुन सक्ने देखिन्छ उक्त शिवालिङ्ग कहिले
कसले स्थानमा गरेको हो त्यसका बारेमा
सुचना दिने ऐतिहासिक प्रमाण प्राप्त
हुन सकेको छैन।पञ्चदेवल शिव धाम
सप्तदेवल मन्दिर बारेमा

ऐतिहासिक पृष्ठभूमि
निर्माण काल निर्माण कर्ता आदि-
यी विशाल देवल समूह कहिले र कोद्वारा
निर्माण गरियो केतैवाट खुल्न आएको
छैन तर अत्यन्त सुन्दर र शृङ्ख
कलाकारिताले भरिएका यी १३औं
१४औंशाताविकका वास्तुकलाका नमुना
होला भन्न सकिन्छ।

सात देवल मध्ये मुख्य देवल केही
अरलो र फर्कालेको छ जसको
क्रमः-

(क) :- लम्बाई: १३ फिट
(ख) :- चौडाई: ८ फिट ४ इन्च
(ग) :- उचाई: २०फिट
(घ) :- भित्ताको विवरण कलात्मक
काटिकाका ढुङ्गाको भित्ता
(ङ) :- ढुङ्गा फलाम

डा. शस्त्रदत्त पन्त

चलाउन पाउनुपर्छ। त्यस्तै नदी
मार्गावट नेपाली जलजल्यन अन्तर्राष्ट्रिय
जलसम्म निर्बाध आवत जावत गर्ने
सुविधा पाउनुपर्छ। त्यसै गरेर
नेपालको झण्डेपोटबाट सी-पोटसम्म जाने
नेपाल रेलवे चलाउने सुविधा सदाका
लागि नेपालकै हुनु पर्दछ। आयात
निर्पोका सामान थोरैने बचेने समस्या
हल गर्न यी बाह्रमा हिलाई र
रक्तन्टरहित पार्न तथा चोरी व्यापार
निर्पोका सामान थोरैने बचेने समस्या
हल गर्न यी बाह्रमा हिलाई र
रक्तन्टरहित पार्न तथा चोरी व्यापार
निर्पोका सामान थोरैने बचेने समस्या
हल गर्न यी बाह्रमा हिलाई र

तयर्ती अरु मुलुससँग जान पनि
वैतलक पावरहन सुविधा पाउनुपर्छ।
सबै खाले पावरहन सुविधा दुईपुंशरीय
सम्भौतीमा आधारित नगरी सबै
वडपुंशरीय नै हुनुपर्दछ। वरुण्ड,
रुआडा र उमाण्डाको केन्दा आदिंसँग
तथा रिखवर नैण्ड र अर्द्धाट्टाले
उनीहरूका छिमेकी देशसँग पाए
सहको पावरहन सुविधा नेपालले भारत
र चीनसँग पाउनु पर्दछ।

(च) :- छात्राको किसिम र काल
ढुङ्गाको भित्ता सागुरिदै छानो वनेको छ र
शिखरमा चम्पारका ढुङ्गाको विशाल हजुर
छ। पञ्चदेवल शिव धाम सप्तदेवल मन्दिर
कारिव १०पनी क्षेत्र देवल क्षेत्रकै नाममा
छ।

नित्य पूजा गर्ने गरिन्छ मासिक
रूपमा सक्रान्ति पुर्णिमा शिवरात्री
नवरात्रीहरूमा पूजा गर्ने गरिन्छ।
(क) :- मुल देवालयमा शिवजीको
नामबाट पूजा गरिने

(ख) :- दोश्रो देवालयमा जगन्नाथ
बाबाको नामबाट पूजा गरिने
(ग) :- तेस्रो देवालयमा गणेश जी
को नामबाट पूजा गरिने गरिन्छ।

पञ्चदेवल शिव धाम सप्तदेवल
मन्दिर बैतडी जिल्लाको द.न.पा ४ मा
अवस्थित रहेको छ। किम्वदन्ती वा कथन
अनुसार द्वारपुर युग मा वनवास यात्राकै
क्रममा पञ्चपाण्डवहरूले एकै रातमा
निर्माण गरेका देवल हुन भन्ने सुनिन्छ
जीवन मा मौकामै भएकपट अवश्य
दर्शन गर्न होला एकसमै धार्मिक स्थल
लाग्छ, अदभुत वास्तुकला, शिवकुण्ड,
मान्यता अनुसार त द्वारपुर युगमा पञ्च
पाण्डव हरूले वनवास को समय मा
वनाएका भन्ने जनश्रुति रिहाएको छ।

यहाँ निर्मित स्तम्भ हरू ६ छ ओटा पूर्ण
बनेका र सातौ अग्रो वनेको देवल सकिन्छ
जनश्रुति अनुसार ६ देवल बनाई सकेपछि
सातौ वनाउने क्रम मा उज्यालो हुन गएको
र त्यसैले सातौ देवल अग्रो रहेको हाल
समेत देख्न सकिन्छ, अहिले यो पवित्र
स्थल नेपाल पुरातल विभाग को रेखदेख
मा छ भने दर्शन गर्न चाहने ले जहिले
पनि यता आउनु सक्दन्।

जे पनि कोरिएको अथवा बनाइएको
छ सबै दुइहा मा नै त्यसैले
हेर्दा पनि अहिले को समय मा हस्त
निर्मित बनाउनु पर्यो भने असम्भव जस्तै
लाग्छ, अखिले हैदमा लाग्छ कि यी स्थल
हरू हाल का वर्ष हरूमा निर्मित त होइनन्
यस पवित्र पञ्चदेवल धाम वारे यहाँ
का स्थानिय व्यक्त हरू वाट प्राप्त केही
जानकारीहरू :-

पञ्चदेवल मन्दिर अर्द्धत हुलाक
टिकट प्रकाशन २०७९/९/३ गते ।।
पञ्चाङ्ग निर्णायक विकास समितिको
महत्वपूर्ण पहलबाट अब बैतडी जिल्लाको
दशरथचन्द नगरपालिकाको वडा नं. ४
देवलहाट स्थित सहस्रलिङ्ग मेला नेपालका
राष्ट्रिय पञ्चाङ्गमा समावेश गरिएको छ
२०८१/११/४ गते ।

एकै रातमा पाण्डवहरूले निर्माण
गरिएको किम्वदन्ती रहेको छ।

२०६४ सालमा पुरातात्विक विभाग
रामशाह पथ काठमाडौं दर्ता भएको थियो।
सुदूरपश्चिम प्रदेशभरि दुर्लभ लाखनाच
गौरा पर्व को अवसर मा यसै क्षेत्र मा
मनाइने गरिन्छ।

एकै रातमा बनाइएका उक्त
मन्दिरहरू माध्यम एउटा अग्रो अवस्थामा

रहेको छ। उक्त अग्रो मन्दिर वनाउने
श्रममा उज्यालो भएको हुने छोडेर
गएका हुन् भन्ने भनाई रहेको छ।

२०३६ साल शंकर आचार्य नरहरी
योगी महाराज आउनु भएको हो।
पञ्चदेवल शिव धाम सप्तदेवल
मन्दिर पुरातात्विक (क) वर्गमा धार्मिक
तथा पर्यटकीय स्थलको रूपमा मान्यता
प्राप्त भएको थ्यो हो।

यस पवित्र स्थललाई पञ्चदेवल
मानिए पनि यहाँ सात वटा देवलहरू
छन्। यो मन्दिर पञ्चदेवल पाण्डवहरूले
निर्माण गरेमा हुनाले यस मन्दिरको नाम
पञ्चदेवल रहन गएको हो

पञ्चदेवल शिव धाम सप्तदेवल
पुरानो शिलालेख छ। शिलालेख लेखिएको
मन्दिर बैतडी जिल्लाको द.न.पा ४ मा
अवस्थित रहेको छ। किम्वदन्ती वा कथन
अनुसार द्वारपुर युग मा वनवास यात्राकै
क्रममा पञ्चपाण्डवहरूले एकै रातमा
निर्माण गरेका देवल हुन भन्ने सुनिन्छ
जीवन मा मौकामै भएकपट अवश्य
दर्शन गर्न होला एकसमै धार्मिक स्थल
लाग्छ, अदभुत वास्तुकला, शिवकुण्ड,
मान्यता अनुसार त द्वारपुर युगमा पञ्च
पाण्डव हरूले वनवास को समय मा
वनाएका भन्ने जनश्रुति रिहाएको छ।

यहाँ निर्मित स्तम्भ हरू ६ छ ओटा पूर्ण
बनेका र सातौ अग्रो वनेको देवल सकिन्छ
जनश्रुति अनुसार ६ देवल बनाई सकेपछि
सातौ वनाउने क्रम मा उज्यालो हुन गएको
र त्यसैले सातौ देवल अग्रो रहेको हाल
समेत देख्न सकिन्छ, अहिले यो पवित्र
स्थल नेपाल पुरातल विभाग को रेखदेख
मा छ भने दर्शन गर्न चाहने ले जहिले
पनि यता आउनु सक्दन्।

जे पनि कोरिएको अथवा बनाइएको
छ सबै दुइहा मा नै त्यसैले
हेर्दा पनि अहिले को समय मा हस्त
निर्मित बनाउनु पर्यो भने असम्भव जस्तै
लाग्छ, अखिले हैदमा लाग्छ कि यी स्थल
हरू हाल का वर्ष हरूमा निर्मित त होइनन्
यस पवित्र पञ्चदेवल धाम वारे यहाँ
का स्थानिय व्यक्त हरू वाट प्राप्त केही
जानकारीहरू :-

पञ्चदेवल मन्दिर अर्द्धत हुलाक
टिकट प्रकाशन २०७९/९/३ गते ।।
पञ्चाङ्ग निर्णायक विकास समितिको
महत्वपूर्ण पहलबाट अब बैतडी जिल्लाको
दशरथचन्द नगरपालिकाको वडा नं. ४
देवलहाट स्थित सहस्रलिङ्ग मेला नेपालका
राष्ट्रिय पञ्चाङ्गमा समावेश गरिएको छ
२०८१/११/४ गते ।

एकै रातमा पाण्डवहरूले निर्माण
गरिएको किम्वदन्ती रहेको छ।

२०६४ सालमा पुरातात्विक विभाग
रामशाह पथ काठमाडौं दर्ता भएको थियो।
सुदूरपश्चिम प्रदेशभरि दुर्लभ लाखनाच
गौरा पर्व को अवसर मा यसै क्षेत्र मा
मनाइने गरिन्छ।

एकै रातमा बनाइएका उक्त
मन्दिरहरू माध्यम एउटा अग्रो अवस्थामा

रहेको छ। उक्त अग्रो मन्दिर वनाउने
श्रममा उज्यालो भएको हुने छोडेर
गएका हुन् भन्ने भनाई रहेको छ।

२०३६ साल शंकर आचार्य नरहरी
योगी महाराज आउनु भएको हो।

पञ्चदेवल शिव धाम सप्तदेवल
मन्दिर पुरातात्विक (क) वर्गमा धार्मिक
तथा पर्यटकीय स्थलको रूपमा मान्यता
प्राप्त भएको थ्यो हो।

यस पवित्र स्थललाई पञ्चदेवल
मानिए पनि यहाँ सात वटा देवलहरू
छन्। यो मन्दिर पञ्चदेवल पाण्डवहरूले
निर्माण गरेमा हुनाले यस मन्दिरको नाम
पञ्चदेवल रहन गएको हो

अभै बहसमा छन् पारवहनको मुद्दाहरू

सम्बत २०१६ सालमा नेहरू नेपाल
आएका बखत उनले अभिव्यक्त गरेका
विचारका आधारमा ई.सी. कोजीले
'दाजीलिङ्गको सक्षिप्त शब्दकोश नामक
पुस्तकमा देहरादुन, कुमाउ, नैनीताल र
सिमला नेपालका भू-भाग हुन् जुन
ब्रिटिशहरूले लडाइँमा जितेका थिए' भन्ने
उक्तिने पनि पुष्टि गर्दछ। नेपालको कल
भू-भाग सन् १९४० को जुलाई ३१ को नेपाल
भारत मैत्री सन्धिको दफा ८ र १९४०
को अक्टोबर ३० को जुलाई ३१ को नेपालको
दफा ८ बमोजिम १९४६ को सुगौली
सन्धिको 'इन पेपेचुटी' शब्द अनुसार
जीवनभर ३० वर्ष हुन्छ त्यसै
अनुसार हरेकहरे र मकाउ फिर्ता भएको
थिए। नेपालले पनि फिर्ता पाउनु पर्दछ।
बेलाबतेले इण्डिया छोडेर जाँदा नेहरू र
मायन्टवेनटनद्वारा हस्ताक्षरित दस्तावेजमा
'छोडेर अबस्थामा थिए त्यस्तै अबस्थामा
जस्तो रहे जस्तै' भन्ने वाक्यांशले सन्
१९४७ मा भा.क.पा.ले 'दाजीलिङ्ग र
सिक्किमलाई नेपालमा मिलाउनु पर्दछ'
भन्ने प्रस्ताव पास गरे अनुसार, भारतको
सर्वसाधारण धारा १(२) सी. ४ र ३६८
भित्र पर्ने क्षेत्र मात्र इण्डियाको भू-भाग
हो, उक्त क्षेत्र सो भू-भागमा नगरेकाले
सो भू-भाग नेपाल भएको देखाउनुपर्छ
छ। अतः दुवै पक्षले गम्भीरपार्यवक
विचार गरी प्रजातान्त्रिक शैलीमा

नेपाललाई फिर्ता दिदा नै दिगो शान्ति र
मैत्री रहन सक्छ।

४. नेपालभारतबीच वस्तीविहीन दश
गजा पनि समस्याको रूपमा छ।
अन्तर्राष्ट्रिय नियम अनुसार तथा द्विपक्षीय
सम्ममकारी अनुभार पनि दशगजा क्षेत्र
वस्तीविहीन हुनुपर्दछ। दुवै देशले संरक्षण
गर्नुपर्दछ। त्यहाँ रूख रोप्न हुकाउनु,
खेती गर्न उत्पादन लिन र घर बनाउनु
वा कुनै रोजगार संचालन गर्न समेत
हुदैन। यी सबै कुरा वुझीबुझी पनि
इण्डियाको पञ्चावट अतिक्रमण गराएको
छ। सीमा नगिचै वस्ती भएका कारण
दुवै देशले राश्री महसुस गरेर जुलाई
६, १९६८ मा दुवैपक्ष ३/३ कि.मि. भू-
भागलाई वस्तीविहीन गराएर त्यसबाट
उत्पन्न हुन सक्ने सबै अपराध रोक्ने निर्णय
भएको थियो। यो निर्णय तदारकताका
साथ कार्यान्वयन हुनुपर्दछ। त्यस क्षेत्रका
मानिसलाई व्यबस्थित वस्तीको
सिद्धान्त अनुसार दश गजामन्दा ३
कि.मि. टाढा व्यबस्थित पना गाउँ बनाएर
वस्ती विकास गरिनु पर्दछ।

पारवहन सुविधाको इन्धार्थ प्रयोग
नेपालले ५ ठाउँ काँकरभिट्टा, विराटनगर,
वीरगञ्ज, भैरहवा, नेपालगञ्ज र धनगढीका
डाइपोटबाट हिन्दुहासगर सीमाटो जोड्ने
नेपाल रेलमार्ग, नदी जलमार्ग, बङ्गलादेश
जोड्ने १६ किमि टरेल या ओवर फ्लाई मार्ग,
शुल्य भन्सार दर, समान यातायात साधन
आवतजावतको सुविधा, सीमा व्यवस्थापन

र अतिक्रमण रोक्कामा नेपालको न्युनतम
चाहना हो भनेर जुनसुकै सरकारले पनि
रिन्नरतता दिनुपर्छ। साकै मुलुकभर
निर्बाध आवतजावतको हक हुनुपर्छ।
स्थलमार्ग, हवाईमार्ग र जलमार्गको पनि
हक हुनुपर्छ। त्यसैभर पछि नेपालको उद्योग
र व्यापार दुवै पम्पन्छ।

नेपाललाई अन्तर्राष्ट्रिय कानुन
अनुसार अर्कैपट्ट पारवहन सुविधा
चाहिन्छ। यो विश्वका सबै भूपरिवेष्टित
मुलुकले उपभोग गरे सरह अकाटय हुन
गर्ने हुनु पर्दछ। भूपरिवेष्टित मुलुकले
पाउने पारवहन सुविधा प्रदान गर्न भारतले
कन्युसुसले गर्ने हुदैन। स्थल, रेल, नदी
तथा हवाई मार्ग समेतको निर्बाध सुविधा
दिनुपर्दछ। त्यस्तो सुविधा भारतका
विभिन्न बन्दरगाह तथा बंगलादेश र
पाकिस्तान र चीनका बन्दरगाह समेतबाट
पाउनु पर्दछ। वीरगञ्जबाट कलकत्ता
सम्मको नेपाली रेल तथा गंगा नदीबाट
कोशी, गण्डकी र कालीकोटि जेठवाँ ढुङ्गा
चलाउनु दिनुपर्दछ। पारवहन सुविधा
समानको मात्र नभएर सवारी साधन र
व्यक्तिगत वस्तुहरू हुनुपर्छ।

नेपालले प्रयोग गर्ने प्रत्येक
बन्दरगाहमा गोदाम संचालन दीर्घकालिन
रूपमा पट्टामा या सुविधा पाउनुपर्दछ।
नेपाली सामान ओसार पसार गर्ने
कन्टेनरहरू नेपाली नै हुनु पर्दछ, भारतीय
वा चिनियाँ नै भाडामा लिनुपर्ने बाध्यता
नेपालले तोड्ने पर्छ। त्यस्तै पेट्रोलियम
पदार्थ बोक्ने बुलेटहरू पनि नेपाली नै

अन्तिम पातो - शाश्वत शर्मा

आन्दोलनको भविष्यको प्रश्न

वैशाख १५ गते वैश्व भूकम्पीयताका फेरि राजसंस्थावादीहरूको जदीहरूको विनाशनाश पन:स्पाना, सनातन हिन्दु राष्ट्र, संघीयताको छाँटो, आस्थाका बन्दोहरूको विनाशनाश रियाई आदि मार्गमा अग्रसर आन्दोलन जगाउन थालीएको हो । आन्दोलनका रियाई नकै नै होईएका छन् । उता देउडा र पुम ओल्लोले राजाको विरोध गरेका छन् भने माओवादी अग्रसर प्रचण्डले राजावादीहरूको होहल्ला असफल भएको र गणतन्त्र सफल भएको वताएका छन् । सडकमा पेशागत संघसंस्थाहरूको सरकारीगर्वाही आन्दोलनले गणतन्त्रवादीहरू व्याकफमको प्रयोग छुन भने एकलक्ष युवाशक्ति देखाउन सताकारी समानले वैशाख ११को युव सेवेसेवामा न्यून उपस्थितिले पनि त्यो प्रष्ट छ । सताधारीकै त्यो असफलता देखियो भने अन्य गणतन्त्रवादीको के हात होला ? यसबाट पनि बाह्य हन्छ, नेपाली जनमानस र पार्टीगत युवामा समेत गणतन्त्र लिस्कारमा परेको छ । यति हल्ला पनि राजतन्त्र र हिन्दुवादी आन्दोलन लिन उचाइमा पुग्न सकेन । त्यस प्रष्ट हुँदा हो । यसमा मार्गवादीले राजतन्त्रवादीहरूलाई कमजोर पारेको छ । हरेक राजावादी नेतारहरूलाई आफैँ दूखो हुनुपर्ने धीरंगोले पनि १७ वर्षदेखि गल्न छ, अहिले पनि त्यो रोगले राजतन्त्रवादी अग्रवादीलाई छोडेको देखिँदैन । त्यसमार्फ गणतन्त्रवादीले घुसेटो गरेर राजावादीहरूलाई विभाजित पार्न गरेको छ ।

राष्ट्रापरा र राज्यान्वार्था दुक्ताउने प्रयत्न भइरहेको प्रष्ट देखिन्छ । दुर्गा प्रसादीसँग राजस्थानवासीले नै खोजखबर नगर्नुले पणित राजस्थानवाद कसको हतुणकोछ । एकात हतुणले र एकातद्वय भावना उठाएर गणतन्त्रवाद धम्म जित्नुगोर्नुहोलाई विभाजित रा र रा र भन्ने अंग्रेजको नीति लिनाले गणतन्त्रवादीहरू जनताको विश्वास गुमाए तापनि सार र शक्तिमा छ । राज्य कृताको नीति लिएर आँडि बढेको छ । सङ्कष्टमा र हताद्वेष्ट आन्दोलन गरिरहेको शिक्षामार्थ समेत राज्यले लाठी, पानी बसाएर दमन गर्न थालेको छ । यसबाट थाहा हुन्छ, ज्वर वनेर रहेको गणतन्त्रवादी भट्ठ्याङ्गि चर्चिनालाई प्रजातन्त्र माथि मुस्किल हुन्छ । आन्दोलनगरीहरूले जैत ५१ गतेको राज्य दमन र नराको हत्या भएको प्रकरणमा न्यायिक छान्विन आयोग गठन राउउन समेत सकेनन् । राज्यले पेलैर आँडि बढ्यो । राजतन्त्रवादीको आन्दोलन लई लैरमा गरेको आन्दोलनजस्तो देखियो । सरकार दल्ने कि नदल्ने भन्ने प्रश्न प्रश्न नै छ, देउवा र ओलीवादीको लेनेदमा समित हतुणकोछ । के मित्यो कस्नी, देउवाले सरकार दल्ने भनीविचारका छ ।

सर्कार पाछां लुसुको एक्का छु, भन्ने प्रचण्ड कोरोसको अभिव्यक्तिपछि लखक परेका छन् । अहिलेसम्म कोरोस राजतन्त्रवादीविरुद्ध सडकमा उत्रिएको छैन । अब थारेलेउमा भएको विडोलाई कारण उठिन समेनेछ । राजतन्त्रवादी र राजालाई नेपाको भूतजीनितलाई साथ दिएको देखिनु । शान्तिपुत्र, मानव गरिबदा पनि राज्यप्रभुले गरेको ज्यादतिबाट कसैले कुनै मिल्नप्राप्त, मानवताकावारी संघर्षस्थाले मुक्त खोजेनन् । बलवत्तक आन्दोलनको नैता नराज सुवेदीन नजयन्त्रवत्त भुपति पाएपछि अनराष्ट्रिय मानवाधिकारसंग संरोध राखेर स्थानीय छान्निन हुनुपनि उजुरी दिन भ्याएको छ । यसबाट सुरु सकिन्छ, आन्दोलनकारिहरू दयनीय अवस्थामा छन् । जनताको साथ छु, आवाज छ, तर राजसंस्थावादीहरू विभाजित भईदवां राजतन्त्रवादीहरूको अक्रष्टक अभियानको खेती चलिरेहेछ । के प्रचण्डले भनेको राजतन्त्रवादीहरू अपफल नै भएका हुन् ?

सड़कमा राजस्वखास्री, पार्टीहरू छन्। शिक्षक, डाक्टर, लघुचित्र, सहकारी, मिमिचर्याणीडहरू सड़कहरू छैन। निजामती सड़कचारिङहरू कुलमा पनि थिइका सड़कहरू पनि सड़कहरू छैन। यसरी सड़क अन्धानीत हुँदा पनि गमावत नभै भ्रष्टाचारी नेता, प्रशासकहरूलाई हल्लाउन पनि सकेको छैन। आधा समय ओलीले र त्यसपछि देउरालाई सत्ता सिमुन्छ भनेर पटक पटक प्रयोग ओलीले दोहोयाइरहेका छन्। यसबाट पनि बाह्य हुन्छ, राजनीति स्वार्थ र लोभमा बेचोरेको छ। यिनलाई जनता र शैको होइन, वायसमयभर र आफ्नो स्वाधिको चिन्ता छ। कोसिसमा बाया पापारिआ सलातात कोसिस वाहिरिन्छ भने थि, समापात देउराले सरकार हदैन भनेपछि सत्ता लान वायस भै। भांडैत्य क्रम जबरम भएजस्तो छ। अरु बुद्धि दिनेहरू हो राजस्वमा र हिन्दुवाहिरको। जबरम थि सड़कको ६ दर्जनभन्दा बढी सयस्वाहिर एक हदैन, भ्रष्टाचारी गमावत हुन्छ। चेत् ओलीहरू

बैदेशिक रोजगारीमा जान्पूर्व

ध्यान दिनुपर्ने कुरा

- श्रम स्वीकृति लिएरमात्र वैदेशिक रोजगारमा जाऔं,
- वैदेशिक रोजगारमा जाँदा गर्ने काम, लाग्ने खर्च र पाउने सेवा सुविधाको यकिन गरौं,
- वैदेशिक रोजगार व्यवसायीको आधिकारिकताका बारेमा सचेत बनौं,
- भिषा तथा श्रम स्वीकृतिको सु निश्चिततापछि मात्र कानूनले तोके बमोजिम रकम बुझाऔं र बुझाएको रकमको अनिवार्य भर्पाइ लिऔं,
- वैदेशिक रोजगारमा जाने देशको भाषा, संस्कृति, रीतिरिवाज र कानूनका बारेमा जानकारी प्राप्त गर्न अनिवार्य रूपमा अभिमुखीकरण तालिम लिऔं
- सूचिकृत स्वास्थ्य संस्थाबाट मात्र स्वास्थ्य परीक्षण गराऔं,
- नेपाल सरकारद्वारा स्वीकृत कम्पनीमा जीवन बीमा गराऔं ।

नेपाल सरकार
विज्ञापन बोर्ड

China wants to build three extensions to the Qinghai-Tibet Railway by 2030.

एमसीसीपछि बीआरआई, अनिश्चित छ केरूड-काठमाडौं रेलमार्ग

केरुङ-काठमाडौं रेलमार्ग रणनीतिक रूपमा समेक्षण भइरहेको छ। चीनको वीरआजुआन्जुनतर्फ यो रेलमार्गको अध्ययन भइरहेको छ। राष्ट्रको जीवनमा र देखाउनुका लागि भुक्त्यमा पैसा नाकावन्दीमा जस्तो हाहाकार गेम्न र प्राणतिका लागि समेत रेलमार्ग जरुरी छ। तर यो रेलमार्ग नेपालले निर्माण गर्न हैसियतभन्दा बाहिरको कुरा हो। २ महिना कर्मचारीलाई तलब खुवाउने पैसा छैन। वरजामा मान्नी देहेको छ। यो अवस्थामा नेपालले रेलमार्ग बनाउने

२०७४ मा ५ वर्षभित्रै केरूङ काठमाडौं पोखरा लुम्बिनी विद्युतीय रेलमार्ग बनाउने साभ्ता कार्यक्रम पनि ल्याएकै हो । २०७९ मा चीनले सम्भाव्यता फिल्ड सर्भे सुरू गर्न टोली नेपाल पठाएको थियो, अध्ययन असरल्ल बनेको छ ॥

४२ मिलाता अध्ययनमे लाग्ने थियो । शरी, लागत, सुकुड, पुल, स्टेशनलगायतका सबै कुरा प्रष्ट छैन । नेपालका लागि यो रेलमार्ग उत्साह पान हो, संकटको विषय पनि हुनसक्छ । किनकि चीनले सित्तैमा यो मार्ग बनाइदने होइन । केरूड-काठमाडौं रेलमार्गको निर्माणमा भौगोलिक, भौगर्भिक र भूकम्पविज्ञ क्षेत्रका अनेक चुनौती छन् । यो रेलमार्ग हिमाल र पहाड छिचोलेर न मझ्गन्थुने छ ।

प्रारम्भिक अनुमान मात्र छ- यो रेलमार्ग बनाउन ६ खर्ब लाग्ने छ। नेपालमाथि अहिले नै २६ खर्ब वट्टी ऋणभार छ। ऋणको लगानीमा निर्माण गर्दा घाटा भयो भने देशको अर्थतन्त्र डेट्ट टुट्छापमा पर्नेछ। यसकारण रेलमार्गको लाभ, हानि, क्षमता सबै हेरेर निर्माण गर्नुपर्छ। सकभर अनुदानमा निर्माण गर्नमा दिनुपर्छ।

एक रिपोर्टअनसार यो रेलमार्ग २०२६फाट्ट। बाट सुरू भएर १४० मिटरसम्म

हुनेछ । रसुवागढी-काठमाडौं बीचको उचाई ४९० मिटर समायोजन कसरी गर्ने यो पनि चुनौती नै हो । यसकारण नेपालले चीनलाई वीआरआई अन्तर्गत बनेस् तर ऋणमा होइन, अनुदानमा बनाइदिन भन्नुपर्छ । वीआरआईको नीतिअनुसार ऋण दिने हो, अनुदान होइन । वीआरआई कार्यान्वयनमा नेपाल अस्पष्ट छ ।

निर्माण हुने नै भयो भने पनि यो परियोजनाका लागि १० वर्ष समय लाग्नेछ ।
केरूङ काठमाडौंको दुरी १७० किलोमिटर हुनेछ । यसमा नेपालतिर ७२ किलोमिटर
हनेछ । अहिलेको अनुमान अनुसार ७ अर्ब डलर लाग्ने भनिएको छ ।

रेलमार्ग बनेपछि चीनबाट सामान आउने, नेपालबाट के पठाउने ? यसतिर नेपालको कुनै योजना देखिदैन । यसको अर्थ व्यापार घाटा पनि बढ्नेछ । पर्यटन कसरी फस्टाउला, नेपालले व्यापारघाटा कसरी कम गर्ला, यो रेलमार्गबाट नेपालले कसरी प्रगतिको ढोका खोल्ला, अनेक विषयमा अध्ययन जरूरी छ ।

कतै पोखरा र भैरहवा एयरपोर्टको हालतको अर्को ऋण समस्या नआओस् । केही वर्षदेखि पाकिस्तान, श्रीलंका र दर्जनौ देशले चीनबाट लिएको वीआरआई ऋणलाई अनुदानमा पाणिगत गरिदिन चीनलाई आग्रह गरिरहेका छन् । ऋणकै कारण ठूलो समस्या भोगिरहेका छन् । चीनको सरकार नियन्त्रित वैकको ऋण समस्यामा परियो भने समस्या रहेको नेपाल निःसाधनै जोगिँम पनि छ ।

ऋण चीनको, सामान चीनको, प्राविधिक चीनको, जनशक्ति चीनको लगाएर योजना पूरा होला । ऋणको भारले नेपाललाई थिच्यो भने हविगत के होला ? नेपालका लागि आर्थिक भारवारे ठूलै चिन्तन जरुरी देखिन्छ । - डा.विनित

- डा. विनिता

